

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE
HAZIRLAYAN NEDENLER

Ahmet KÜÇÜKŞAHİN*

Özet

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi, Ağustos 1984 tarihinde fiili olarak başlayan PKK terörüne sahne olmuştur. Bu makalede, yörenin sosyo-kültürel yapısı incelenerek PKK terörü ile olan ilişkisi ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Bölgenin 20'nci yüzyılın icaplarına cevap veremeyecek sosyo-kültürel yapısı, bu yapının ortaya koyduğu sorunlar ve bu sorunların, devletin imkansızlıklarının veya ihmalinin bir sonucu olarak dışsal bir bakışla "bölgenin kasıtlı olarak geri bırakıldığı" şeklinde algılanmasına neden olmuştur.

Bu arada, 1978 yılında silahlı mücadele anlayışıyla kurulan PKK terör örgütü, benimsediği strateji ile bölgenin sosyo-kültürel değerlerindeki zafiyetlerini (ağalık sistemi, çok çocukluluk, eğitim durumundaki yetersizlik, küçükbaş hayvancılıkla özdeşleşen yaşam tarzı, kız evlatlarının mal gibi görülmesi vs.), coğrafi yapıyı (sınır bölgesi olma, arazinin dağlık yapısı) ve ekonomik koşullardaki yetersizlikleri istismar ederek örgüt stratejisi doğrultusunda kullanmıştır.

Bu bağlamda, Türkiye'ye hasım olan devletler, Türkiye'nin dengelerini sarsmak maksadıyla başlangıçta terör örgütünü kullanma politikası izlemişler, bilahare bu politikalarını genişleterek, tarihte de defalarca yaşandığı üzere, Kürtleri kullanma politikasına dönüştürmüşlerdir.

Anahtar Kelimeler: Terör, Kürt, Sosyo-kültürel, PKK, Güneydoğu

Abstract

East and South East Anatolia regions have been witnessed the PKK terror starting de facto from August 1984. In this article, the author has been dealt with the socio-cultural structure of the regions and has tried to establish a relationship between this socio-cultural structure and PKK terror.

As a result of the socio-cultural structure of the region unable to fulfill the necessities of the 20th century, of the problems arising from this structure and of the state's impossibilities and negligence, the region has

* Dr.P.Kur.Kd.Alb., Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Başkanı.

been seemed to "be left behind deliberately" from an outside point of view.

Meanwhile, terrorist organization PKK, which was established in 1978 through the perception of armed fights, has been exploited the weaknesses in the socio-cultural values (feudal lordship system, families with too many children, inadequate education, life style identified with small live stocks, girls to be seen as commodities, etc.), geographical structure (region adjacent to borderline, mountainous area) and economic weaknesses.

Within this context, enemies of Turkey have followed the policy of using the terrorist organization in order to give a shock to the balances in Turkey and have transformed this policy into the policy of using Kurds by enlarging the mentioned policy, as seen many times in the course of history.

Key Words: Terror, Kurds, Socio-Cultural, PKK, Southeast Anatolia.

1. Giriş

1960'lı yıllardan itibaren tırmanma eğilimi gösteren terörizmin uluslararası boyutu, 11 Eylül 2001 tarihinde doruk noktasına ulaşmış, böylece 20'nci yüzyılın sonları ve 21'inci yüzyılın başları itibarıyla üzerinde en çok durulan kavramlardan biri hâline gelmiştir. Konu üzerinde yapılan bilimsel çalışmalar, terörizmin oluşmasına katkıda bulunan nedenlerin başında sosyo-ekonomik koşulları göstermekle birlikte, terörün toplumsal ortamda gelişmesine ve toplumsal etkilerinin yoğunlaşmasına katkıda bulunan nedenlerin varlığına da işaret etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu, Ağustos 1984 tarihinde fiilî olarak başlayan PKK terörüne hazırlayan nedenlerin başında, bölgenin sosyo-kültürel yapısının geldiği konusunu, coğrafi yapısını ve tarihî koşullarını (Kürt kimliği, Kürt dili, Kürt isyanları) da dikkate alarak incelemektir.

Terör örgütlerinin amaçları, örgütlerin faaliyette buldukları ülkelere ve kendilerini yönlendiren merkezlere bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Bilinen yaklaşımlar çerçevesinde terörizmin amaçlarını;

- Şiddet ya da şiddet tehdidi yoluyla; fidye almak, mahkum teröristlerin serbest bırakılmasını sağlamak ya da teröristlerin bir mesajının kitle iletişim araçlarının birinde yayımlanması gibi belirli tavizler elde etmek,

- Kamuoyu kazanmak,

- Karışıklık yaratarak toplumu demoralize etmek ve mevcut sosyal düzeni yıkmak,

- Kasıtlı biçimde, baskı içeren bir karşı terörizm kampanyasını ve zorunlu önlemleri provoke etmek,

- Meşru otoriteyi yıpratmak ve yıkmak,

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

- Örgüt içindeki sadakati ve iş birliğini sağlamak,
- Bir cezalandırma aracı olarak kullanmak¹ olarak belirtebiliriz.

Terör örgütleri, savundukları ideolojiye bağlı olarak, haksızlık ve zulüm olarak gördükleri devlet yönetimi ve yöneticilerini bertaraf etmeyi, böylece daha mutlu ve adaletli bir hayat tarzını amaç edindiklerini ileri sürmektedirler. Bu uğurda kendilerini, haklarını savundukları toplumun kıymeti henüz tam bilinmeyen meçhul savaşçıları ve fedakar gönüllüleri olarak görmektedirler. Halkın bilinçli olmaması nedeniyle, kendisi için yapılan iyi şeyleri algılayamayacağı ve bu nedenle yürütülen harekete katılmasının mümkün olmadığı, ancak zaman içerisinde bilinç kazanarak harekete katılacağını ileri sürerler. Bu zamana kadar, azınlıkta olan bilinçli kitlelerin, halk adına mücadeleyi yürütmesi ve mücadeleye önderlik etmesi gerektiğini savunurlar.

Neden birtakım insanlar amaçlarına ulaşmada ölümü göze alıp, her türlü zorluk ve yokluğa katlanarak, silahlı şiddet gibi oldukça zor bir maceraya atılmaktadırlar? Bunun en büyük nedeni, mücadele verdikleri düşmanları ile aralarındaki güç dengesizliğinde yatmaktadır. Hedef alınan sistemin normal yollardan değiştirilmesinin imkansızlığı, silahlı mücadeleyi tek çare olarak göstermekte ve güç dengesizliğini ancak terör eylemlerine başvurarak gidermeye çalışmaktadırlar.

Terörü psikolojik açıdan ele alırken, terör eylemlerini yapan ve terörist grupları oluşturan kişilerin genel mantık yapılarını, yetiştikleri ve yaşamakta oldukları çevreyi, eğitim durumlarını, ailelerini, ortak yönlerini, psikolojik yapılarında belirli bir bozukluk olup olmadığını ve onları bu eylemlere iten faktörlerin neler olduğunu ele almak gerekir. Çünkü terörist eylem, bir toplumun değerlerine, normlarına, menfaatine, beklentilerine, varlığına, bütünlüğüne ve bu bütünlüğün devamına ters düşen, masum insanların öldürülmesine varıncaya kadar topluma zarar veren çeşitli faaliyetleri içine alan, ilgili toplumda devlet güç ve otoritesini zaafa uğratarak o toplumu içten çökertme hedefine yönelik bir sosyal sapma davranışıdır.

Terörist, toplumun içinden çıkmakta ve yine sözde toplum adına, topluma ve onun oluşturduğu devlete karşı faaliyette bulunmaktadır. O hâlde teröristi harekete geçiren veya kişileri terörist olmaya iten sebepleri de yine toplumsal yapılanmada aramak gerekecektir. Bu bağlamda terör olgusunu yalnızca iç ve dış düşmanların varlığına bağlamak yeterli olmayabilir. Başka bir deyişle, terörü toplumun ekonomik ve sosyo-kültürel yapısından da ayırmamak gerekmektedir.

2. Doğu ve Güney Doğu Anadolu'nun Koşulları

a. Coğrafi yapı

Teröre sahne olan bölge, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu

¹Brian M. Jenkins, International Terrorism: A New Mode of Conflict, California, Crescent Pubs., 1975, s. 4,5,6.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

bölgelerinin bir bölümünü içermektedir. Doğu Anadolu'nun güneyi ile Güneydoğu Anadolu'nun doğu kesimlerini kapsamaktadır. Söz konusu bölgelerde arazinin deniz seviyesinden yüksekliği, Türkiye ortalamasının iki katına yakındır. Deniz seviyesinden ortalama yüksekleri itibarıyla Hakkari ortalama 2500 metre, Şırnak 1400 metre, Mardin 1083 metre, Van 1725 metredir. Yollar gedik, geçit ve vadilere tabidir. Kışın kar kalınlığı iki metreye kadar çıkmaktadır. Yağan kardan dolayı yollar aylarca kapanmakta ve bu yörelerde yaşayan insanlar kendi mekanlarının dışına çıkamamaktadırlar. 1997 yılı Ocak ayında yağan kar yüzünden Şırnak'ta Beytüşşebap İlçesini Uludere İlçesine bağlayan yolun Uludere-Uzungeçit arasındaki bölümü, 1997 yılı imkânları ile ancak bir haftada açılabilmiştir. Aynı zamanda, yolların araç trafiğini kolaylaştıracak kadar düzgün olmadığı, kar ve diğer tabiat olaylarının verdiği tahribatı giderecek araç ve donanımın yeterli olmadığı, olaylara müdahale edecek yetişmiş insan gücünün yok denecek ölçülerde olduğu bir gerçektir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yolların açılarak irtibatın sağlanabilmesi ya kısıtlı ölçülerde yapılabiliyordu ya da iklimsel şartlar bekleniyordu.

Arazi yapısının yol şebekesine yansımaları ifade edebilmek için bazı değerlerin verilmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz. Örneğin Siirt-Şırnak arasındaki yol mesafesi 97 km. olmasına karşın motorlu araç ile ortalama iki saatte, Şırnak-Hakkari arasındaki 190 km. 5-6 saatte, Van-Hakkari arasındaki 205 km. 3-4 saatte kat edilebilmektedir. Bununla birlikte, dağ silsilelerinin olanak vermemesi nedeniyle Van Gölünün doğu ve güneyindeki yol şebekeleri yetersiz ve son derece sınırlıdır.

Bölgede görev yapan subayların sık sık söyledikleri bir söz vardır: "Hakkari'yi bir masaya yatırıp ütöleseler Türkiye kadar bir alan çıkar."² Bölge arazisi kar yağışına bağlı olarak insanları kendi mekanlarına hapsedmekte, insanları çevreleri ile iletişimsiz bırakmakta, kıt imkânlarla sahip devleti zor duruma düşürmektedir. Doğu Anadolu yılın 120 günü karla kaplıdır.³ Bunun sonucu olarak insanlar kendi mekanlarında yılın yaklaşık dört ayı âdeta kaderleri ile baş başa kalmaktadırlar. Terör öncesinde hayvancılıkla uğraşan sürü sahibi vatandaşlar ise havaların soğuması ile birlikte yazın ikamet ettikleri alanları terk ederek hayvanlarını otlatılmak için daha sıcak kesimlere göç etmekteydiler. Bu yaşam tarzı devlet imkânlarının vatandaşlara sunulmaması, sunulanlardan ise etkin olarak istifade edilememesi sonuçlarını doğurmuştur. Bu durum bölge halkına eğitimsizlik, devletin varlığının hissettirilememesi gibi neticeler olarak yansımış ve bilâhale kötü niyetli kişilerin istismar aracı hâline dönüşmüştür.

Söz konusu bölgenin Orta Doğu coğrafyasına komşu olması, bu bağlamda dikkate alınması gereken bir başka coğrafi gerçektir. Bölgeye komşu olan ülkelerin istikrarsız yapıları, sınır güvenliklerinin olmaması ve özellikle 1991 yılında Irak'taki Körfez Harekâtından itibaren başlayan otorite boşluğu, coğrafi

² Osman Pamukoğlu, Unutulanların Dışında Yeni Bir Şey Yok, Harmoni Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.32,33.

³ www.meteor.gov.tr/2003/iklim/turiklimi/turkiyeiklimi.htm.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

yapının da katkıda bulunduğu olumsuzlukların nedenlerini oluşturmuştur.

1984 yılında başlayan PKK terörünü avantajlı kılan en büyük etkenlerden birisi, bölge arazisinin dağlık ve leçelik yapısıdır. Arazinin bu yapısı, başlangıçta, bölgeyi teröristlerden temizlemeye çalışan güvenlik güçlerinin zafiyetini oluştururken, kendi yaşam alanları olması nedeniyle araziye iyi öğrenmiş olan teröristlere avantaj sağlamıştır.

b. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Sosyolojik açıdan Doğu Anadolu'nun bir bölümü ile Güneydoğu Anadolu'nun dikkati çeken en önemli özelliklerinin başında feodal yapının varlığı gelmektedir. Bu yapı bölgenin dağlık kesimlerine doğru gidildikçe kendini daha bariz hissettirmektedir. Örneğin Şanlıurfa'da mevcut olan aşiret yapısı ile Hakkari'deki aşiret yapısının farklılıkları vardır. Şanlıurfa'daki yapıda fertler aşirete daha zayıf bağlarla bağlı iken, Hakkari'de daha kuvvetli bağlarla bağlıdır. Bu durum, devlet kurumlarının daha az etkin olmasının ve arazi yapısının sertleşmesinin bir sonucu olarak ferdî ve ailevi güvenliğin ön plana çıkması ile izah edilebilir. Can ve mal güvenliği açısından aşiretin sağladığı koruyucu şemsiyeye karşılık, aşiret kurallarına uyma zorunluluğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Ağalık kurumu esas olarak büyük toprak mülkiyetine dayanmakla birlikte, özellikle aşiret ilişkileri söz konusu olduğunda bu kurumda farklı ekonomik ve toplumsal ilişkiler görülür. Özellikle devlet gücünün yetersiz olduğu, kamusal hizmetlerin halka ulaştırılmadığı bölgelerde ağalık bir toplumsal kurum olarak, halkla devlet arasındaki boşluğu doldurmaktadır. Bölgenin siyasal tarihine bakıldığında her siyasal partinin ağa ve aşiret desteğini kazanabilmek için statükocu tavır sergilediği ve siyasal iktidarların da mevcut yapının korunması konusunda destek oldukları görülmektedir.

Aşiretlerle ilgili olarak dikkati çeken bir başka önemli husus, yörenin sosyo-antropolojik ve etnolojik yapısı hakkında sistematik araştırmaların son derece az sayıda ve yetersiz oluşudur. Aşiret yapısı kendi içinde kabilelere ayrılmaktadır. Bazen bir aşiret on veya daha fazla kabileye bölünmektedir. Her aşiret bir reis veya ağa, bey gibi cemaat liderleriyle temsil edilmektedir. Bu topluluk liderleri, görevi babadan oğula intikal ettirilmek suretiyle yürütürler.⁴

Eski Başbakanlardan Bülent Ecevit, Güneydoğudaki sorunu, Kürt sorunu olarak değil etnik özellikler taşımayan feodal bir sorun olarak görmektedir.⁵ Olaylara bu çerçevede baktığımızda bölgenin kendine has bir sosyo-kültürel yapısı olduğu gözlemlenmektedir.

2'nci Abdulhamit döneminde kurulan Aşiret Mektepleri, aşirete mensup ağa, şeyh veya beyin yakınlarını eğiterek saray terbiyesi vermek suretiyle aşiret olgusuna yeni bakış açıları kazandırmayı amaçlamaktaydı. Cumhuriyet döneminde başlatılan okullaşma, idarî örgütlenme, belirli oranda sanayileşme, teknolojik yararlandırma ve yeni kalkınma projeleri yine de aşiret-kabile

⁴ Orhan Türkdoğan, *Etnik Sosyoloji*, Timaş Yayınları, İstanbul, 1998, s. 562.

⁵ Hasan Cemal, *Kürtler*, Doğan Yayıncılık AŞ., İstanbul, 2003, s. 327.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

yapısında istenilen sosyo-ekonomik ve kültürel bütünleşmeyi sağlayamamıştır. Aşiret bilinci, aşiret mensubiyet duygusu –aşiretin dokusu zayıflamış olsa bile– aşiret olgusunu eritememiştir. Yörede, önemli cemaat kuruluşları kendilerini aşiret dışında düşünmemektedir. Toplumsal kimliğin dinamizm kazandığı günümüzde, aşiret-kabile şuuru da güçlenmeye başlamıştır.⁶

Güneydoğu Anadolu bölgesinin çoğu kesimlerinde, bir erkeğin evlenerek sahip olduğu hanımların sayısı, onun gücünün bir göstergesini yansıtmaktadır. Bu kapsamda Şırnak bölgesinde yaptığımız araştırmalarda ağa, aşiret reisi veya varlıklı erkeklerin tamamının birden fazla hanıma sahip olduklarını tespit ettik. Hanım sayısı mevzusu, aşiret liderleri arasında konuşulan önemli sohbet konularındandır. Erkekler hanım sayısının çokluğu ile birbirlerini kıskandırmaya ve eş sayısı bakımından birbirlerini etkilemeye çalışırlar. Evlilik çağına gelmiş olan bir genç kızın kiminle evleneceğine, geleneklere uygun olarak aile büyükleri karar vermektedir. Bu bağlamda genç kız, geleneklerle beslenen psikoloji ile güçlü bir erkeğin himayesinde olma duygusuyla ikinci veya üçüncü eş olmayı tercih etmektedir.

Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof.Dr.Nuran Elmacı, geçtiğimiz yıl kadınlarla ilgili yaptığı araştırmalarda⁷, “kuma” olgusunun Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde çok yaygın olduğunu belirlediklerini, kırsal alanda hâkim olan aşiret yapısının çok eşli evliliklerde etkili olduğunu ve çok çocuk ile aşiretin güçlü olmasının sağlandığı düşüncesinin hâkim olduğunu tespit etmiştir.

Diyarbakır Dicle Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Doç.Dr.Ahmet Cihan tarafından yapılan “Töre ve Namus Cinayetlerine Üniversite Gençliğinin Bakışı ve Toplumdaki Yeri” konulu araştırma sonucuna göre⁸; töre ve namus cinayetleri zaman tüneli içerisinde azalma eğilimi göstermiş olsa bile, başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri olmak üzere, geleneksel ilişkilerin daha belirgin bir şekilde sürdürüldüğü ve toplumun diğer kesimleriyle henüz tamamiyle bütünleşemeyen yerleşim bölgelerinde varlığını devam ettirdiğidir.

Bölgede yaptığımız araştırmalarda başlık parası veremeyecek durumda olan erkeklerin, “daha ucuz” olduğu için Kuzey Irak’ta yaşayan Irak vatandaşı bayanlarla evli olduklarını tespit ettik. Bununla birlikte, bölgede bulunarak araştırma yaptığımız iki yıllık süre içerisinde evlilik gayesi ile gayri resmî yollarla sınırdan Türkiye’ye girme girişiminde bulunan birçok genç kıza şahit olduk.

Yöre insanı ailedeki çocuk sayısını erkek çocuk sayısı olarak ifade etme eğilimindedir. Bu nedenle ailenin gerçek çocuk sayısını öğrenebilmek için ayrıca kız çocuk sayısını da sormak gerekmektedir. Bu yaklaşım biçiminde ana düşünce, kız evlatların ailede geçici bireyler olduğu, ailenin asıl varlığının erkeklerden oluştuğudur. Bir başka deyişle kız evlatları, aile içerisinde bugünü

⁶ Türkdoğan, a.g.e., s. 559, 560.

⁷ <http://www.ntvmsnbc.com/news/180517.asp>.

⁸ <http://www.ntvmsnbc.com/news/235880.asp>.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

var, yarını yok olan emanet fertler olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Başlık parası alma geleneği de bu düşünceye yansınca, ailedeki kız çocuklarının çarşıda-pazarda satılan bir maldan öteye bir değeri kalmamaktadır. Bu durum, kızlara “savaşçı veya militan” gibi unvanlar vererek kişilik kazandıran örgütün işini kolaylaştırmakta, örgüte katılmaları konusunda gerek kendilerinin gerekse ailelerinin güçlük çıkarmamaları sonucunu doğurmakta ve onların kendilerini ispatlama gayretleri, erkek örgüt mensuplarına eylemleri konusunda ivme kazandırmaktadır.

1984'ten itibaren Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan terör nedeniyle canlarını ve mallarını güvenceye almak için göç eden insanlarla yapılan anketin, ailelerdeki çocuk oranlarına ilişkin sonuçları şöyledir. Çocuk sayısı 4 (%7), 5 (%13), 6 (%22.3), 7 (%25.8), 8 (%10.2), 9 (%11.5), 10 (%4.8). Bu rakamlar bölgede doğurganlık oranının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Çünkü bölgede 4 ve daha fazla çocukları olanların oranı % 97.6'dır.⁹

Bölge insanı, sahip oldukları çocuk sayısının çokluğunu, soyunu sürdürülebilmek için ölüm ihtimallerini de dikkate alarak, “ya birkaç tanesi telef olursa” veya “Allah verdi” diye başlayan bir cümleyle izah etmeye çalışmaktadır. Bilindiği gibi, “telef olmak” ifadesi genelde ölen hayvanlar için kullanılan bir tabirdir. Hiçbir anne ve babanın çocuğunu böyle bir yaklaşım ile görmediği veya göremeyeceği bir gerçektir. Sağlık hizmetlerinin yetersizliği ve bilinçsizlik, çocukların tedavisinde aileleri hayvanlar için oluşan mantığa sürüklemiştir. Hangi yaklaşımla olursa olsun, aile imkânları ile yetiştirilemeyecek sayıda sahip olunan çocuk, toplumsal bir sorun olmuş ve bilâhare terör örgütlerinin eleman kaynağı hâline gelmiştir.

Kırsal kesimlerdeki aileler çocuklarını aile ekonomisine katkı sağlaması gereken bir unsur olarak görme eğilimindedirler. Bu nedenle onları eğitim vererek hayata hazırlamak yerine çalıştırmayı yeğlerler. Örneğin baba, sürüyü otlatırken çocuk, kuzuları otlatmaya gönderilir. Özellikle hayvancılıkla geçinen Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde aileler, bu bağlamda çocuğa ihtiyaç duyarlar. Ancak, arazi ve kaynak yetersizliğinin fazla çocuğun yükünü kaldıramayacak durumda olduğunu dikkate almazlar. Bölgenin nüfusa oranlı ekonomik verileri de bunu göstermektedir. 1987 yılı fiyatlarıyla 1990 yılında Türkiye'de kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hâsıla 1.487.082 TL iken bu rakam Doğu Anadolu bölgesinde 615.865 TL, Güneydoğu Anadolu bölgesinde 890.773 TL'dir.¹⁰ Bu rakamlar, söz konusu bölgelerde kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hâsılanın 1990 yılında Türkiye ortalamasının yarısına yakın bir değerde olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin batısında, ailelerdeki ağırlıklı çocuk sayısı iki-üç iken bu yörelerde altı-yedidir. Aile mevcudu açısından batıdaki iki aile, Doğu ve Güneydoğudaki bir aileye karşılık gelmektedir. Gayrisafi yurt içi hâsıla açısından da aynı sonuca ulaşılmaktadır. Bununla

⁹ Mustafa Aksoy, Sosyal Bilimler ve Sosyoloji, ALFA Yayınları, İstanbul, Ocak 2000, s.144.

¹⁰ Yeşim Kuştepeli, Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi, İnternet sitesi (www.deu.edu.tr/userweb/yesim.kustepeli/dosyalar/gelir-sbe.pdf).

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

birlikte Türkiye'de, hâlen dahi giderilememiş olan ve bir faciayı andıran gelir dağılımı adaletsizliği mevcuttur.

Prof.Dr.Nusret Fişek tarafından çocuk ölüm oranları konusunda yapılan araştırmalara göre, 1967 yılında Türkiye genelindeki bebek ölüm oranı binde 153, 1968 yılında Ankara, İstanbul ve İzmir şehirlerindeki bebek ölüm oranı binde 106'dır.¹¹ Türkiye'nin sağlık imkânlarının en yoğun olduğu kesimlerdeki bebek ölüm oranları binde 106 ise, mantıksal bir yaklaşımla sağlık imkânlarının gittikçe azaldığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya doğru gidildikçe bu oran binde 200'ler civarına çıkacaktır. Çocuk ölüm oranı İsveç'te binde 14, Çekoslovakya'da binde 21, Kolombiya'da binde 83'dür. Devlet İstatistik Enstitüsünün verilerine göre Türkiye genelindeki bebek ölüm oranı 1965-1970 yılları arasında binde 158, 1970-1975 yılları arasında binde 140, 1975-1980 yılları arasında ise binde 110'dur. CIA-The World Factbook verilerine göre 2004 yılında bu oran binde 42.62'dir. Ülkenin kalkınması ile birlikte bebek ölüm oranlarında bir iyileşme olduğu gözlenmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin artması ile birlikte ülke insanları bilinçlenmekte ve nicelikten ziyade niteliğe önem vermeye başlamaktadırlar. Ancak olumlu ve hızlı bir şekilde değişimi arzu edilen bu süreç, yavaş ilerlemekte ve özellikle Türkiye'nin bölgesel koşullarına göre farklılıklar arz etmektedir.

PKK terör örgütünün lideri Abdullah ÖCALAN, örgüte eleman bulma konusunda militanlarına talimat verirken; "Kürdistan'da her ailede başıboş dolaşan çocuklar var. Kızılı-erkekli her aileden iki üç tanesini alırsanız yüz binlerce insan eder. O kadar da zor değil, zaten aile reisleri bunları beslemekten acizdir. Çoğu oğlunu ve kızını gönüllü verir, öyle dövünüp sızlanmazlar. Sonra o gençler de sevinerek yanımıza gelirler. Evlerinde çoğu huzursuz, aile içinde eğreti duruyorlar. Gençlik bunalımlarını en yoğun biçimde yaşıyorlar. Kolundan tutunuz mu kolayca cepheye getirirsiniz. Biraz da ilk geldiklerinde ortamı güzelleştirdiniz mi evlerinden ayrıldıklarına sevineceklerdir." diyerek bu bölgedeki çok çocukluluğu, bunun getirdiği zorlukları, sosyal yapıdan kaynaklanan anlayışı ve bütün bunlara dayanarak "Kürt milliyetçiliğinin yayılması" anlamına gelen militan edinme yöntemlerini çok iyi bir şekilde özetlemektedir.

Terör öncesinde yörenin en önemli geçim kaynağı büyük ölçüde küçükbaş hayvancılık idi. Tarıma elverişli olmayan arazi yapısı, ahır hayvancılığından ziyade küçükbaş hayvan yetiştiriciliğini âdeta dikte eder özelliktedir. Küçükbaş hayvancılık ile uğraşan insanlar tabiatın kurallarına göre hareket ederler. Yemi hayvanın ayağına getirmez, hayvanı yemin yanına götürürler. Bu durum genel anlamda aşiretlerin, daha dar anlamda ailelerin ve nihayetinde bireylerin sürekli olarak göçebe bir yaşam tarzı sürmelerine neden olur. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde, hayvanların sağlıklı beslenmesini sağlayabilmek için günün serin olduğu akşam, gece ve sabah vakitlerinde dağlarda otlatılması, havanın sıcak olduğu gündüz vaktinde dinlendirilmesi

¹¹ Rahmi Dirican, Sağlık Yönetimi, Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinin Geliştirilmesini Engelleyen Faktörler, Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi, 1997 (<http://www.ttb.org.tr>).

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

gerekir. Hayvanların bu beslenme biçimi, hayvanların başında bulunan kimselerin (çoban ve ailesinin) günlük yaşam tarzını oluşturur. Başka bir ifade ile bu yaşam biçimi, sürekli sürüsünün başında dağ-taş dolaşan, gecesi gündüze karışmış, yalnız ve anti-sosyal bir yaşam biçimidir. Bu yaşam biçimi ile elde edilen gelir, hiçbir zaman refaha yansıtılmaz ve yansıtılamaz. Zenginlik, refaktan alınan pay yerine, elde mevcut hayvan sayısı ile ifade edilir olmuştur. Yine aynı şekilde devlet zoru ile kazandırılan eğitim ve öğretimin de sosyal hayata yansıtılmadığı için eğitimin gerekliliği sorgulanır hâle gelmiştir. Bunun neticesi olarak ailelerde, çocuğu okula gönderme eğilimi yerine göndermeme eğilimi oluşmuştur.

Bölgede görüştüğümüz vatandaşlar tarafından, terör öncesi dönemde, halkın hayvancılıkta ve kaçakçılıkta uzman olduğu ifade edilmiştir. Aslında kaçakçılık, hayvancılık yaparken elde edilen birikimlerin kullanılmasından ibarettir. Hayvanların dağlarda otlatılması esnasında öğrenilen gedik, geçit, mağara, su kaynağı, bölgeye hâkim olan kesimler, sığınaklar v.s. kaçakçılık esnasında bir bilgi birikimi olarak değerlendirilmektedir.

Hayvancılık-kaçakçılık ilişkisine benzer şekilde, küçük baş hayvan yetiştiriciliği ile ortaya çıkan yaşam biçimi, tıpkı teröristlerin 1984 yılından sonra Güneydoğu Anadolu'da ortaya koydukları yaşam biçimini andırmaktadır. Yani geceleri eylem için dağ taş dolaşmak ve gündüzleri gecenin yorgunluğunu gidermek üzere dinlenmektir. Bu kapsamdan olmak üzere, hayvanların dağlarda otlatılması esnasında öğrenilen mağara, geçit, su kaynağı, sığınak gibi araziye ilişkin bilgi birikimleri, terörün fiilî olarak başladığı yıllarda teröristlerin en büyük üstünlüklerini oluşturmuştur.

Doğu ve Güneydoğu bölgelerimiz üzerinde yapılan araştırmalar, özellikle Devlet Plânlama Teşkilâtının (DPT) kurulmasıyla (1961) ağırlık kazanmıştır. DPT bünyesinde yabancı uzman olarak incelemeler yürüten Frederic W. Frey'in söz konusu bölgelere ilişkin hazırladığı rapora göre, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kapalı cemaat yapısı aşağıdaki beş temel unsurla açıklanmaktadır.

- Yoksulluk,
 - Köylülerin dış dünyayla kısmen alakasının kesilmesi ve yalnızlık içine itilmiş olmaları,
 - Hareketsizlik,
 - Okur-yazarlık oranının düşük olması,
 - Tevekküle dayalı kaderci bir dünya görüşünün hâkim bulunmasıdır.¹²
- 1984 yılına gelinceye kadar ortaya büyük bir değişiklik konamamıştır.

Her ne kadar tarafların kullandığı heterik böyle bir izlenim verse de, Kürt sorununu; Kürtler, Araplar veya Türkler arasında ya da Kürtler ve merkezî hükümetler arasında bir çatışma olarak görmek doğru değildir. Bölge pek çok iç çatışma ve rekabetin bulunduğu karmaşık bir toplum yapısına sahiptir. Kürtlerin

¹² Türkdöğün, a.g.e., s.552.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

arasında birçok Kürt olmayan azınlık yaşamaktadır ve sosyal ve ekonomik ilişkilerin oluşturduğu karmaşık ağlarla birbirine bağlanmışlardır.¹³ Sanatçı Yılmaz Erdoğan, Kürtlüğünü ve Türklüğünü şöyle anlatıyor: "Ben kendini net olarak tarif etmiş birisiyim. Kürt kültüründen ne aldysam, Türk kültüründen de o kadar beslendim. Çünkü ben Ankara'da büyüdüm. O eğitim formasyonunu aldım. Benim kimliğimdeki etnik unsurlara, nereden ne gelmişse başım gözüm üstüne demiş ve onun üstüne bir hayat kurmuş birisiyim. Dolayısıyla içimdeki Kürt'le Türk arasında herhangi bir problem yok. Olmamıştır da. Belki de Kürt sorununun çözümünü de burada bulmak gerekir. Bu saatten sonra artık yapacak başka bir şey yok. Yapmaya da gerek yok. Çünkü iyi bir demokrasi, bu iki kimliğe de iyi gelir. Ben şimdi Kürtçe bir uzun hava duyduğum zaman hemen direkman Kürt oluyorum. Yani iliklerime kadar hissediyorum onu. O duyguyu da benden kimse alamaz. Ama sağlam bir bozlak duyduğumda da hemen Türk oluyorum."¹⁴ diyerek iki kültür arasındaki farkı ve birinden diğerine geçişin kolaylığını dile getirmektedir. Bu geçişin bu denli kolay ve basit olması, birbirine sözde yabancı iki kültürü yaşamak zorunda olan bir insan için bu kadar kolay olmayabilirdi.

c. Tarihî Koşullar

(1) Kürt Kimliği

Kürtlerin etnik kökeni konusunda tarihçiler arasında görüş birliği mevcut değildir. Kökenleriyle ilgili görüş ayrılıklarının yanı sıra, Kürtlerin tarihlerinin başlangıcına ilişkin olarak da çok az bilgi mevcuttur.¹⁵

Kürtlerin kökeninin (soylarının), Turanî olduğu, Mezopotamya'nın birtakım eski kavimlerine dayandığı, atalarının İran'ın eski topluluklarından Medler olduğu, Araplara dayandığı, Ermeniler ile aynı ırktan oldukları savları yer almaktadır.¹⁶

(a) Kürtlerin Karduk kökenli olduğu görüşü: Bu tez, Rus şarkiyatçılarından Nikitin'in Kürtler isimli kitabında yer almıştır. Ünlü şarkiyatçılardan M. Hartman, Th. Nol Deck, Veiss Bach gibi yabancı yazarlar ve bazı Türk tarihçiler bu görüşün bir yakıştırma olduğunu ortaya çıkarmışlar ve Nikitin'in tezini kabul etmemişlerdir.¹⁷

(b) Kürtlerin Med (İran) kökenli olduğu görüşü: Bu görüş, doğu bilimleri uzmanı Rus Vladimir Minorsky tarafından ortaya atılmıştır. Minorsky 1933 yılında üç dilde yayımlanan ansiklopedinin Kürtler maddesini yazan bilim adamıdır. Ancak bu zat 1938 yılında Brüksel'de yapılan oryantalistler toplantısında sunduğu bilimsel tebliğinde "Kürtler İskit ya da Med asıllıdır"

¹³ Martin van Bruinessen, Kürtlük, Türklük, Alevilik, İletişim Yayınları, 2000, s .8, 9.

¹⁴ Milliyet Sanat Dergisi, Aralık 2002 sayısı, s. 66.

¹⁵ Anabritanika, Cilt 14, s.188.

¹⁶ Abdulhaluk Çay, Her Yönü İle Kürt Dosyası, Levent Ofset Matbaacılık ve Yayıncılık Tic.Ltd.Şti., İstanbul, 1994, s. 33-39.

¹⁷ Selahattin Çetiner, "Kürtlerin Tanıtılması", Harp Akademileri Bülteni, Temmuz 2004, Sayı 208, s. 89.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

diyerek ilk görüşünden kısmen vazgeçmişse de, dil benzerliği bakımından İran'la ilgilidir demekten de geri kalmamıştır.¹⁸

D.N.MacKenzie, Kürtçe diyalektlerinin az sayıda olsa da ortak kimi özelliklerinin olduğunu kabul eder, ancak diğer İranî dillerle de ortak kimi özelliklerinin bulunduğunu belirterek Minorsky'nin görüşünü eleştirir. MacKenzie'ye göre, Kürtçe'nin temel özellikleriyle diğer İranî diller arasında sistematik bir karşılaştırma, Kürtçe'nin bir dizi önemli farkından dolayı Med dilinden ayrıldığını göstermektedir. Kürtçe'de güçlü bir güneybatı İranî dil etkisi görülmektedir, oysa Med dili özellikle bir kuzeybatı İranî dilidir. Bölgede konuşulan iki akraba İranî dil olan Zazaca ve Guranî, kesin bir şekilde kuzeybatı İranî dil ailesindedir. Kurmanci ve Soranî diyalektleri arasındaki farklılıkların çoğu Goranî'nin Soranî diyalekti üzerindeki kayda değer etkisine bağlıdır.¹⁹ MacKenzie'nin, Minorsky'i olduğu kadar Kürt milliyetçi ideologlarını da hedef alan mesajı, Kürtlerin ortak kökenlere ve temel kültür birliğine sahip olmadıklarıdır.

Şırnak bölgesinde PKK'lı bir teröristin not defterinden tespit ettiğimiz kadarıyla terör örgütünün, Kürtler hakkında üyelerine verdiği bilgiler şöyledir: "Kürtler, Türklerden ayrı bir ırk olup, Avrupa'dan Orta Asya'ya göç ederek Urartu ve Medleri oluşturmuşlardır. Hint-Avrupa dilini konuşan Kürtler, Mezopotamya'ya yerleşmişlerdir. Alevi-Sünni diye ayrılarak Türkler tarafından birbirine düşürülerek çıkarları doğrultusunda kullanılmaktadırlar. Türkiye'nin 1950'den sonra bölgede kapitalizmi geliştirmesiyle, 1970'li yıllarda tamamıyla ihaneti seçmiş bir Kürt halkı oluşturulmuştur. Uyanış, 1976'dan sonra büyük şehirlere giden Kürt gençleriyle olmuştur."²⁰ Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Kürtçülük adına mücadele ettiğini iddia eden PKK terör örgütü, Medler'in Kürtlerin ataları olduğu fikrini benimsemiştir. PKK terör örgütüne liderlik yapmış olan terörist Abdullah Öcalan'ın, 2003 yılında yayımlanan "Özgür İnsan Savunması" adlı kitabından da Kürtlerin ataları olarak Med'leri kabul ettiği anlaşılmaktadır.

(c) Kürtler Arap kökenlidir görüşü: Bazı Arap gezginleri ile Mesudî ve Ebu İshak gibi tarihçileri tarafından öne sürülen bir görüştür. Bitlis Sancak Beyi Şerifhan Bitlisî'nin yazdığı, Kürtlerin geçmişini anlatan ve 1597 yılında Osmanlı Padişahı 3'üncü Mehmet'e sunduğu kitabında; Kürtlerin Oğuz Kağan'dan beri büyük Türk Camiasına mensup olduklarını yazmasıyla çürütülmüştür.²¹

(ç) Kürtler Ermeni kökenlidir görüşü: Ermenilerin arasındaki yaygın kanaate göre Kürtlerin bir kısmı Ermeni soyundandır. Aynı şekilde bazı Kürt aydınları da bugünkü Ermenilerin çok eski çağlarda Kürtlerden ayrılmış

¹⁸ Selahattin Çetiner, a.g.e., s. 89.

¹⁹ D.N.MacKenzie, "The Origins of Kurdish", Transactions of the Philological Society, 1961, s. 68, 86.

²⁰ Ahmet Küçükşahin, Şırnak Aşiretleri ve Terör, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1999, s. 43.

²¹ Çay, a.g.e., s. 37,38.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

kardeşleri olduğu inancındadır.²² Bu iddianın tamamen siyasi amaçlı olarak ortaya atıldığı anlaşılmaktadır.

(d) Kürtler Turan (Türk) soyundandır görüşü: Kürtlerin Türklerle aynı soydan olduğunu savunan Türk ve Yabancı Bilim Adamları çoktur. Türklerle Kürtlerin aynı kökenden, soydan oldukları görüşü Orta Asya'da Yenisey Irmağı kollarından Ulukem Çayı'na karışan Elegeş Suyu kıyısında M.S. 7'nci yüzyılda (650'lerde) Orhon alfabesiyle Türkçe olarak yazılmış olan ve Elegeş (Yenisey) yazıtı diye isimlendirilen anıttaki ifadelere dayandırılmaktadır. Bugün Kürt adı ile Türk'ten ayrı bir millet olarak nitelendirilmeye çalışılan "Kürt Türkleri", tarih boyunca diğer Türk boyları ile aynı coğrafi alanda hep yan yana görülmüşlerdir. İç Asya'dan Macaristan'a, Kafkasya'dan Mezopotamya'ya kadar her yerde bir arada bulunmuşlardır. Günümüzde de İran'da olsun, Suriye'de olsun, Irak'ta olsun, içinde Türkmen veya herhangi bir Türk boyunun bulunmadığı bir Kürt yerleşim yeri bulunmamaktadır.²³

TBMM'nin 23 Ocak 1923 tarih ve "Türkiye'nin Asya'da güney sınırı, Musul sorunu" konulu 21 sayılı tutanağında "Kürt halkının İran kökenli olduğu öne sürülmüştür. Oysa bu iddiayı, Kürtlerin Turan kökenli olduğunu kabul eden Encyclopedia Britanica yalanlamaktadır. Zaten Anadolu'yu tanıyanlar bilirler ki, gelenek ve görenek bakımından, Kürtler, hiçbir yönden Türklerden farklı değildirler. Aynı diller konuşmakla birlikte bu iki halk; soy, inanç ve görenek bakımında tek bir bütünü meydana getirmektedir..." diye kayıtlara geçirilmiştir.

Konuya ilişkin diğer görüşler şu şekildedir. M. Şerif Fırat'ın, Doğu illeri ve Varto Tarihi adlı eserinde "Yavuz Sultan Selim döneminde Kürt diye vasıflandırılan bu dağlı Türk kardeşlerimiz, ayrı ayrı şubelere mensup uzak ve yakın çağ Türkleridir"²⁴ diye ifade edilmektedir.

1881 Diyarbakır Ergani doğumlu ve önceleri siyasi Kürtçülük davasının ateşli savunucusu, Kürt Terakki ve Teavün (Kalkınma ve Yardımlaşma) cemiyeti kurucularından Dr. Mehmet Şükrü Sekban, uzun süren ve geniş araştırmalarının sonunda gerçeği bulduğunu belirterek, 1933 yılında Paris'te Fransızca olarak yayınladığı "Le Probleme Kurde (Kürt Meselesi)" isimli kitabında; "Medler Kürtlerin Ecdadı (Kökene) değildir. Kürtler Ari veya Sami ırklarından da değildir. Kürtler Turan soyundandırlar. Antropolojik olarak saf Türk olan Türkmenle Kürdü birbirinden ayırt etmek güçtür"²⁵ demektedir.

Muhtar Kutlu'nun Şavak, İsmail Beşikçi'nin Alikan aşiretlerinde yaptıkları alan araştırmaları; her iki aşiretin Kürtçe konuşmalarına rağmen, kültür değerleri, inançları ve töreleriyle tamamen Türk kültürünü yansıttıklarını tüm belge ve verileri ile ortaya koymaktadır.

Hollanda Kürdoloji Enstitüsü araştırmacılarından Marti Van Bruinessen,

²² Messoud Fany, La Nation Kurde et Son Evolution, Paris, 1933, s. 45,55.

²³ Şükrü Kaya Seferoğlu, Anadolu'nun İlk Türk Sakinleri Kürtler, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1982, s.43.

²⁴ M. Şerif Fırat, Doğu İlleri ve Varto Tarihi, Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1961, s. 7.

²⁵ M.Şükrü Sekban, Kürt Meselesi, Kon Yayınları, s. 38,39.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

başlangıçta Kürtleri diğer bir ırkla birleştirirken, son defa yaptığı alan araştırmasında Kürtleri Irak, İran ve Türkiye Kürtleri diye üçe ayırdıktan sonra, Kürtlerin birbirinden farklı kökenleri olsa gerek diyor ve hatta Kürtlerin Turanî bir kavim olduğu şeklindeki görüşünü bazı yerlerde belirtmekten çekinmiyor ve "Kürdistan'da bütün aşiretler mutlaka aynı kökene sahip olma durumunda değildir. Çevrede bazı Kürt aşiretleri Türkleşmişken, bazıları da Kürtleşmişlerdir. Yörede Alevîlerin büyük çoğunluğu Türk soyludur. Kürt değil Türktürler"²⁶ diye ifade etmektedir.

Siyasi Kürtçülerin 1970'lerden beri dillerinden düşürmedikleri Şeref Han-ı Bitlisî'nin Şerefname'si, 1990'lı yıllarda eleştirilmeye başlanmıştır. Çünkü, Şerefname, büyük ölçüde Kürtlerin kökenlerinin Asyatik olduğunu, Bügdüz soyundan geldiğini daha 1590'lı yıllarda ileri sürmüştür. Şimdi, bu Kürt tarihi, Musa Anter tarafından ağır şekilde lânetlenmekte ve "Zaten Bitlis hanları, Şerefname'nin yazarı Emir Şeref Han dâhil, asırlardan beri Kürt milletinin yüz karasıdır." denmektedir. Böylece Şeyh İblisi Bitlisî de bu suçlamalardan kendisini kurtaramamıştır.²⁷

Anadolu'da Kürtlerin yaşadıkları bölgelere Kürtler, kısmen Türkmenlerle beraber gelmişlerdir. Doğu Anadolu'daki, bugün Kürt bölgeleri denilen ve tarihten beri var olduğu ileri sürülen bölgeler, aslında Türkmen bölgeleridir. Arap ve Ermenilerden fethedilerek Türkmenleştirilmiştir. Daha sonra Sultan Yavuz, bu Türkmenleri Kızılbaş diye suçlayarak Şafi Kırmançları bölgeye getirerek yerleştirmiştir. Bu bölgedeki birçok Türkmen kabilesi Sultan Selim'in hışımına uğramamak için Harezmece (Zazaca) ve Goranice konuşmaya başlamıştır ve Zazalaşmışlardır.²⁸

Bu noktadan hareketle, 12'nci yüzyıla gelinceye kadar Türkiye, İran, Irak, Suriye dâhil olmak üzere tarihte Kürdistan olarak anılmış bir bölge mevcut değildi. Kürdistan kelimesini ilk kullanan (sadece Cibal civarı için) Selçuklu Sultanı Sancar (1086-1157)'dir.²⁹ Selçuklular devrinden evvel Kürdistan tabiri bilinmediği için, Kürtlere müteallik mütalâalar Araplar tarafından ekseriya Zavan, Hilat, Armaniya, Azarbaycan, Cibal, Fars v.b. mevzuları vesile ile verilmekte idi. Diğer taraftan, resmî olarak Kürdistan isminin siyasi olarak Zagroslarda güneybatı İran için kullanılması bu olguyu karşımıza çıkarmaktadır.³⁰

1800'lere gelindiğinde, özellikle 3 Kasım 1839'da Gülhane Hattı Hümayununun ilânından sonra, Tanzimat Fermanı hükümlerinin yerine getirilmesine yardım için davet edilen Avrupalı uzmanların yönlendirmeleri neticesinde Sadrazam Mustafa Reşit Paşa (1800-1858) tarafından 1842 yılında Osmanlı topraklarında yeni bir mülkî idare yasası kabul edilmiş ve bu kanunla

²⁶ Çetiner, a.g.e., s. 93.

²⁷ Türkdoğan, a.g.e., s. 142.

²⁸ Şener Üşümezsoy, Avrasya'da Devrim Türk Jeostratejisi, İleri Yayınları, İstanbul, 2004, s. 59.

²⁹ <http://www.sinanoglu.net>.

³⁰ Üşümezsoy, a.g.e., s. 59.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

Türk mevzuatına, idare yapısına yeni terimler girmiştir. Bunlar arasında 1847 yılında Kürdistan vilayeti ile 1850 yılında Lazistan sancağının kurulması dikkat çekicidir. 1864 yılına gelince böyle bir düzenlemenin uygun olmadığı görülmüş olmalı ki, yasa ve bu tarz vilayet yapılandırılması yürürlükten kaldırılmıştır.³¹ Etnik isimle adlandırmaların bazı Osmanlı sultan ve diğer yöneticilerinin çok hoşuna gittiği, bununla hâkimiyet alanlarını genişlettiklerini düşünerek yabancılarla karşı güçlü görünmek gayretkeşliği olduğu da düşünülebilir.

Araştırmaların belge ve kanıtlarla ortaya koyduğu somut bir gerçek ise; Türk-Kürt birlikteliğinin, bütünleşmesinin, dayanışmasının ve kardeşliğinin, beraberliğinin çok geniş bir coğrafyada çok uzun bir tarihi süreç için geçerli olduğudur.

Türk kavimlerinin Orta Asya'dan Kars-Van-Bitlis bölgelerine göçlerinden önce Ahlat'ı ziyaret eden Nasır-ı Hüsrev (İranlı Şair 1003-1061) bu yörede Arapça, Ermenice ve Farsça konuşulduğundan söz ettiği hâlde Kürtçe konuşulduğundan ve Kürtlerden hiç bahsetmemiştir. Hitit, Asur, Roma, Kuman, Bizans, Sasani, Urartu, Arap, Ermeni, Pers, Selçuklu, İlhanlı gibi devletlerin, konumuzla ilgili bölgelerde hüküm sürdükleri dönemlere ait eserlerde; tabletler, yazılı taşlar, mezarlar, süs eşyaları, mühürler, damgalar, madalyonlar, sikkeler (madeni para) vs. arkeolojik, etnografik ve mimari buluntularda, kalıntılarda Kürtlere ve tarihlerine ait kayıtlara, emarelere rastlanılmamıştır. Bu amaçla Kars, Van, Erzurum müzelerinde, Ankara'da Anadolu medeniyetleri, İstanbul'da arkeoloji müzelerinde yapılan araştırmalarda, Kürtlerle ilgili tarihi bir obje, eser bulunamamıştır. Oysa Lidyalılardan itibaren Anadolu'da yaşamış hemen hemen bütün beylikler ve devletlere (Roma, Bizans, Pers, Selçuklu, İlhanlı, Ermeni, Osmanlı vd. gibi) ait arkeolojik eserler müzelerde ve koleksiyoncularda bulunmaktadır.³²

1984'ten itibaren Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan terör nedeniyle canlarını ve mallarını güvenceye almak için göç eden insanlarla yapılan anket neticesinde elde edilen sonuçlar şu şekildedir. Etnik köken olarak kendilerini "Kürt" niteleyenler %28.9, kendilerine Kurmanc diyenler %29.1, Zaza diyenler %9.7, Arap diyenler %3.5 oranındadır. Kendisini Türk olarak hissedenlerin oranı %19.8 olup, Azerî olarak nitelendirenlerle (0.6) birlikte bu oran 20.4'tür.³³

Sonuç olarak Kürtlerin kökeninin hangi ulusa veya nereye dayandığı konusundaki görüşlere netlik kazandırılmamıştır. Bununla birlikte Kürt olarak ifade edilen toplulukların kimler olduğu da bilinmemektedir. Ancak gelinen noktada, yörede Kürtlük bir üst kimlik olarak ortaya çıkmış veya çıkartılmış ve buna dayanılarak, Kürt halkı vardır o hâlde bir Kürt devleti de olmalıdır. Kürt halkı kendi kendini yönetmelidir noktasına taşınmıştır. Söz konusu bölgelerin ekonomik bakımdan tarihsel geri kalmışlığı bu bağlamda yorumlanarak, o

³¹ Çetiner, a.g.e., s. 83.

³² Çetiner, a.g.e., s. 83.

³³ Aksoy, a.g.e., s. 145.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

yörede yaşayan insanların Kürt oldukları için kasıtlı olarak geri bırakıldığı noktasına taşınmıştır. Bu konu, yöre halkı arasında işlenerek terörün dayandırıldığı bir unsur hâline dönüştürülmüştür. Oysa yapılan anketler Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde de, Türkiye'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi kökeni farklı olan Türk vatandaşları olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, kendilerini Kürt olarak nitelendiren şahısların veya toplulukların çeşitli menfaat grupları veya bölgede menfaati olan devletler tarafından kullanılmalari sonucuna götürmüştür.

(2) Kürt Dili

Kürtçe lügat çalışmaları konusunda akla ilk gelen isim, Rusların Erzurum Konsolosluğunu yapmış olan Augüste Jaba'dır. Erzurum'da iken Molla Mesut Beyazî'den öğrendiği bilgilere dayanarak Kürtçe lügat hazırlıklarına başlamış; hazırladığı ve Kürtçe ilk lügat olarak bilinen deneme 1860 yılında yayımlanmıştır. Çarlık Rusya'sı Petersburg Bilimler Akademisinin isteği üzerine Ferdinand Justi, A.Jaba'nın bu "Kürtçe–Fransızca Sözlük"ü üzerinde çalışmış ve 1879 yılında Petersburg'da yayımlanan bu sözlüğe bir ön söz yazmıştır.

Justi'nin lügatında 8378 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerin kökenini araştıran ve bu konuda ciddi çalışmalar yapanların arasında ilk başta gelen isimlerden birisi Rus bilim adamı V.Minorsky'dir. Minorsky, Jaba'nın lügatında bulunan sözde Kürtçe kelimelerin kökenlerini şöyle tespit etmiş ve sıralamıştır.

Bunlardan;

3080 kelime Türkçe,

2230 kelime Farsça (bunun 1200'ü eski İran dillerinden Zend dialekti),

2000 kelime Arapça kökenlidir.

8378 kelimedenden geriye kalan 1068'i ise diğer bölgesel lisanlara ait ve de menşei bilinmeyen sözcüklerdir.

Bunlardan;

37 kelime Pehlevi dialekti,

220 kelime Ermenice,

108 kelime Keldanice,

20 kelime Gürcüce,

300 kelime ise kökeni bilinmeyenlerdir.

Kürtler çok sayıda farklı lehçe kullanırlar; bu lehçeleri konuşanların çoğu öteki lehçeyi anlamazlar.³⁴ Bu durum gayet normaldir. Çünkü yılın hemen hemen dokuz ayında geçit vermez sarp arazide sürdürülen kapalı ve tutucu hayat, dış dünya ile teması kısıtlamış, bu yüzden neredeyse aşiret sayısında lehçe oluşmuştur. Dış dünya ile teması olan kesimlerde de yabancı hâkim dillerin etkisinde kalmışlar, karma bir dil konuşmaya başlamışlardır. Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi eski Genel Sekreteri Dr. Şivan, Kurmanci, Sorani, Zazaki, Gorani, Hevremani lehçelerini saydıktan sonra, "Bunların yanı sıra,

³⁴ Bruinessen, a.g.e., s. 9,10.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

büyük aşiretlerin ve vadilerin de kendilerine özgü birtakım şiveleri vardı” demektedir.³⁵ Dil içerisindeki kelime sayılarına bakıldığında İran'ın batısında, Türkiye'nin doğu ve güneyinde ve Irak'ın kuzeyindeki bölgede yaşayan insanlar büyük ölçüde Türk, Fars ve Arap kültürleri ile kısmen de Ermeni ve Gürcü kültürlerinin etki alanında kalmışlardır.

Kürtçe'nin Kürtler arasında ortak bir konuşma-yazma ve eğitim dili olmamasına rağmen; çeşitli Kürt toplulukları ve aşiretleri tarafından anlaşılabilir tek bir Kürt dili yaratma gayretleri, emperyalist politikaların ve onların paralelindeki Kürtçülerin 19'ncü asır ortalarından itibaren, başlıca hedefi olmuştur. Daha sonraları bir Kürt Edebiyatı yaratma gayretlerine de girişmişlerdir.³⁶

Dili anlaşılmaz hâle getiren bu duruma halk tepki göstermektedir. Bunun da ötesinde asıl sorun, Kurmanci'nin diğer dil veya lehçeleri (Zazaki, Gorani, Luri, Sorani, Bahtiyari, Feyli, Leki, Kelhuri, Mukri, Şexbizini, vb.) konuşanlara dayatılmasında yaşanmakta, bölgedeki diğer dilleri/lehçeleri konuşanlar, Kurmanci konuşup yazmaya zorlanmaktadırlar.³⁷ Büyük ölçüde birbirini anlamayan 20 adet değişik lehçelerin tamamı Kürtçe dili ortak paydası ile ifade ediliyor. Paris Üniversitesinde ortak Kürt dili yaratma gayreti ile Kurmanci edebiyatı oluşturulmaya çalışılmakta, bunun yanı sıra “Türkiye’de üç milyon Kürdün konuştuğu ‘Zaza/Dimli’ lehçesinin geliştirilmesini ilk teşvik eden kurum” olması itibarıyla da öğrenmektedir.³⁸ Oysa Kürtler Zazaları Kürt olarak, Zazalar da kendilerini Kürt olarak kabul etmemektedir. Aynı şekilde bazı çevrelerce Kürdistan olarak ifade edilen bölgede sadece Kürtler yaşamamaktadır. Kendilerini Kürt olarak kabul etmeyen Zazalar ve Türkler de yaşamamaktadır. Bunların birbirlerine oranı küçümsenemeyecek ölçüdedir. Kürtlerin daha yoğun olarak yaşadığı bölgeleri Kürdistan olarak ifade etmek yanlış anlamalara neden olabileceği gibi o bölgede yaşayan diğer grupların görmezlikten gelinmesi anlamına da gelmektedir.

Mustafa Aksoy tarafından yapılan anketin evlerde konuşulan diller konusundaki tespitleri şu şekildedir. Kurmanci % 50.5, Türkçe % 33.2, Zazaca % 12.8, Arapça % 2.3 olmak üzere sıralanmaktadır.³⁹ Bununla birlikte gerek Kırmanci’de gerekse Zazaca’da cümlelerin diziliş sırası Türkçe kurallara göredir (özne+tümleç+yüklem). Bütün bu sonuçlar karşısında Prof.Veber, “Kürt lisanı bir lisan halitası (alışım) da değildir. Belki bir kelime halitasıdır” demiştir.⁴⁰

Olayları kendi çıkarları doğrultusunda yorumlamak isteyen kesimler;

³⁵ Dr. Şırvan, Zamane Kurd/Kürt Dili, İstanbul, 1976, s. 28,29.

³⁶ Selahattin Çetiner, Sorunlarıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği, Türk Silahlı Kuvvetleri Mehmetcik Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, s. 70,71.

³⁷ Muhsin Bozkurt, “Türkçe Dil Bayrağımız” (<http://muhsinbozkurt.net/turkiyegercegi/Turkcedilbayragi.htm>).

³⁸ Joyce Blau, “The Kurdish Language and Literature” (<http://www.institutkurde.org/ikpweba/kurdora/liitt.htm>).

³⁹ Aksoy, a.g.e., s. 145.

⁴⁰ Seferoğlu, a.g.e., s.33

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

Kürtçe vardır, dolayısıyla Kürtler millettir, bu millet bir devlet kurarak kendi geleceğini kendisi tayin etmelidir yaklaşımı içerisine girmişlerdir. Oysa yapılan araştırmalar bu yaklaşımı teyit etmemektedir. Kürtçe adı altında, lehçelerini de içerisine alacak bir dil bulunmamaktadır. Yörede yirmiye yakın lehçe ve dil konuşulmaktadır. Kürtçenin birer lehçesiymiş gibi lanse edilen dilleri konuşanlar birbirleri ile anlaşamamaktadırlar. Kürtçe olarak kabul edilen dil ise Kurmancadır. Bölgede dil birliği söz konusu değildir. Bu diller ve lehçeler bölgenin konumuna uygun olarak Fars, Arap, Ermeni, Rus ve Türk kültürlerinden ve dillerinden etkilenerek oluşmuştur. Ancak Kurmancanın türevleri şeklinde değildir. PKK terör örgütü de bu durumu istismar edenlerden oluşmuştur. Her toplumun kendi dilini konuşma hakkı olduğunu vurgulayarak bunu bir kültür zenginliği olarak gösteren kesimler dahi, birbirini anlamayan kesimlerin kendi dillerini geliştirme yerine Kurmanci öğrenmelerini sağlamaya çalışmaktadırlar. Buna teşvik edenler ve bu konuda çalışma yapanların Kürtlerden ziyade Avrupalılar olmaları da düşündürücüdür.

(3) Kürt İsyanları

Kürtler genel olarak İran, Türkiye ve Irak sınırlarının kesiştiği bölge ve çevresindeki dağlık kesimlerde yaşamaktadırlar. Buna ilâve olarak Suriye'de ve Türk'ün bulunduğu diğer ülkelerde de mevcuttur. Söz konusu bölge, güneyde Musul-Kerkük bölgesindeki ve kuzeyde Bakü bölgesindeki petrol yataklarını ve İpek yolunu kontrol altında bulundurabilmektedir. Daha ötesi, Irak'ın Musul-Kerkük bölgeleri Kürt bölgesi içerisinde kabul ettirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca Kürt sorunu adı altında böyle bir sorunun varlığı ve sürekli canlı tutulması, Türkiye, İran, Irak ve Suriye'nin çeşitli vesilelerle iç işlerine karışma imkânı doğurmaktadır. Başka bir ifade ile Kürtleri koz olarak elde bulundurma, yeri ve zamanı geldiği zaman bu kozu kullanmak bir taşla beş kuş vurma anlamına gelmektedir. Yani Kürt kozu ile Türkiye, İran, Irak, Suriye ve Kürtlerin kendileri baskı altında tutulabilmektedir. Kürtlere bağımsızlık vaatleri ile bünyesinde Kürt bulunan ülkelerde ise Kürt devleti kurdurma tedirginliği yaratılarak baskı aracı olarak kullanılmaktadır.

Hasan Cemal, 5 Aralık 1989 tarihinde günlüğüne düştüğü bir notta, Uğur Mumcu'nun bugünkü (5 Aralık 1989) yazısındaki; "ABD ve öteki Batılı ülkeler niçin birdenbire bu kadar Kürt yanlısı oldular? Bu soruya yanıt aramak zorundayız. ABD için sorun; İran, Irak ve Türkiye'nin birer bölümünü kapsayacak bir Kürt devleti üzerinde şimdiden egemen olmak ve olası petrol yataklarını bu Kürt devleti aracılığıyla elinde tutmaktır. Kürtler üzerindeki Amerikan mandacılığı hazırlığına kimse "sosyalizm", "marksizm" ya da "devrimcilik" etiketi yapıştırmamalıdır. ABD emperyalizmi gerçekten "emperyalizm" ise Kürt sorununun bu kadar canlı tutulmasında bu emperyalist siyasetin güttüğü amaç niçin göz ardı ediliyor?" diye ifade ettiği bölümü ile ilgili olarak Ankara'daki Amerikan büyükelçisi Morton Abramowitz'in kendisini telefonla arayarak şunları söylemiştir. "Amerika'nın böyle bir politikası yok. Türkiye'yi destabilize etmek, bölmek gibi bir politikası yok. Biz bu konuya insan

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

hakları açısından yaklaşıyoruz. İnsan hakları sorunları yok mu Türkiye'de?"⁴¹ İfadeden de anlaşılacağı üzere ABD bu kez Kürtleri insan hakları adı altında Türkiye'ye karşı bir baskı aracı olarak kullanmaya başlamıştır.

1979 yılına ait CIA raporunun bir bölümünde "Irak, İran'daki Kürtleri ayaklandırmak için Celal Talabani'yi kullanıyor", bir başka bölümde ise "1972'de Sovyetler Birliği-Irak Dostluk Antlaşması imzalanınca, Kürtlere Moskova desteği sona erdi. Barzani her geçen gün İran şahına daha çok dayanmaya başladı." ifadeleri yer almaktadır.⁴² Bölgedeki devletlere hükmetmek isteyen veya kabul edilemez isteklerini kabul ettirmek isteyen güçler tarihleri boyunca Kürtleri kullanmışlardır.

Türkiye'deki etnik yapıyı bozmak, huzur içinde yaşayan insanlarımızı birbirine düşürerek, kendi çıkarları doğrultusunda kışkırtmak, gerektiğinde ellerine silah ve cephane vererek terörü ve isyanı teşvik etmek Batılıların tarih boyunca uyguladığı bir projedir. Söz konusu projeyi, Osmanlı Devletini yok etmek, Türkleri Orta Asya'ya sürmek için hazırladıkları ve İstanbul Hükümetine kabul ettirdikleri "Sevr Antlaşması"yla da hayata geçirmeyi denemişlerdir.

Güneydoğu Anadolu'da yaşayan halkın kimliğini dil, din, tarih aşiret, milliyet yapılarını dikkate alarak Kürt, Türk, Arap, Ermeni v.s. demek mümkün görülmemektedir. Bölge düğümler yumağı şeklindedir. Bütün bunlara rağmen her ülke ve menfaat grupları kendi çıkarları doğrultusunda olayları çarpıtarak bölgedeki insanları şu veya bu nedenle kullanmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin eski gücünü kaybetmeye başlamasından itibaren genellikle Rusya ve İngiltere'nin güdümünde birtakım iç karışıklıklar oluşturulmaya başlanmıştır. Bu dönemde ilk isyan 1806-1808 yılları arasında meydana gelen Babanzade Abdurahman Paşa isyanıdır. Abdurahman Paşa, Osmanlı Devleti'nin Süleymaniye'ye atadığı bir valiyi tanımayarak isyan başlatmıştır. Süleymaniye Valiliği'ne kendisinin atanmasını istemesinden dolayı tamamen şahsî hırstan kaynaklanan bu isyanı günümüz Kürtçü yayınları ilk millî isyan olarak nitelendirmektedir. 1812 yılında isyan girişimi tekrarlanmıştır. Konunun dikkat çeken tarafı söz konusu olayların Osmanlı Devleti'nin Rus savaşı ve Sırp İsyanıyla uğraştığı döneme denk gelmesidir.

Siyasi Kürtçülük faaliyetinin ilk kez Mısır'da İngiltere'nin teşvikiyle oluşturulduğunu görmekteyiz. Mısır'da 1898 tarihinde Mithat Bedirhan tarafından Kürdistan adlı bir gazetenin çıkarılmaya başlanması Kürtçülük faaliyetleri açısından önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu gazete daha sonraları Avrupalı devletlerin desteği ile Cenevre, Londra, Folkton gibi yerlerde çıkmaya devam etmiştir. Gazete tam olarak Avrupalı emperyalist devletlerin hâkimiyetine girdikten sonra iki esir halkın yani "Ermenistan ile Kürtlerin çıkar birliğini savunan" bir yayının politikası izlemeye başlamıştır.

Mondros Mütarekesinden sonra Osmanlı Devleti'nin zor durumundan yararlanmak isteyen İngiltere, İstanbul'da birtakım Kürt cemiyetlerinin

⁴¹ Cemal, a.g.e., s. 307.

⁴² Cemal, a.g.e., s. 319, 320.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

kurulmasına destek vermiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında İngiltere'nin Kürtçülük hareketlerinin baş teşvik ve tahrikçisi olmaya devam ettiğini görüyoruz. Bunlardan 1924 yılındaki Nasturî İsyanı Musul'un Türkiye'ye geri verilmesi ihtimalini ortadan kaldırmak maksadıyla, İngiltere tarafından Nasturilerin tahrik edilmesiyle meydana gelmiştir. Nasturi isyanından hemen sonra, Şeyh Sait isyanının da benzer gerekçelerle Türkiye'nin Kerkük ve Musul bölgesini ele geçirme ihtimaline karşı İngiltere tarafından organize edildiğini görüyoruz. Şeyh Sait isyanı kısa sürede bastırılmış ancak Musul ve Kerkük bölgeleri ve dolayısıyla petrol bölgesi Türkiye'den çalınmıştır.

Bu olaylardan sonra isyan teşebbüsleri tam olarak bitmemiştir. Bölge halkının sosyal yapısı ve aşiret hayatı gereği, aşiret ileri gelenleri, şeyhler, seyitler, ağalar, beyler cahil kitleyi kendi menfaatleri doğrultusunda çeşitli maceralara sürüklemişlerdir.⁴³

1984 yılına gelinceye kadar gerek Osmanlı, gerekse Türkiye Cumhuriyeti döneminde Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde irili ufaklı toplam 40 adet başkaldırı meydana gelmiştir. Bu olaylar irdelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır.⁴⁴

İsyanlardan 15 adedi Osmanlı'nın son dönemlerinde, 25 adedi Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilmiştir.

Osmanlı döneminde (Millî Mücadele yılları dâhil) 7 adet, Cumhuriyet döneminde 2 adet olmak üzere toplam 9 adet isyan, Osmanlı/Türkiye'nin bir başka ülke ile mücadele hâlinde olduğu dönemlere denk gelmektedir.

Söz konusu 40 isyanın 11'inde dış güçlerin açık tahriki ve desteği mevcuttur.

İsyanların yoğun olarak yaşandığı dönem 1919-1937 yılları arasındadır.

İsyanların tespit edilebilen nedenleri arasında birinci öncelikle otoriteyi kabul etmemek, şahsî hırs ve intikam alma isteği, ikinci öncelikle vergi vermemek ve şapka giymek istememek gelmektedir. Kürtçülük temeline dayanan isyan sayısı sadece iki adettir.

İsyanların tamamına yakınında elebaşı olarak aşiret liderleri veya şeyhler rol almışlardır.

Osmanlı'nın veya Türkiye Cumhuriyetinin çeşitli vesilelerle bölgedeki güç ve etkinliğinin azaldığı dönemlerde isyan daha sıklıkla görülmüştür.

İsyanların tespit edilebilen nedenleri arasında birinci öncelikle devlet otoritesini kabul etmeme (%17), ikinci öncelikle şahsî hırs ve intikam alma isteği (%15), üçüncü öncelikle vergi vermemek ve şapka giymek istememe (%12) gelmektedir. Kürtçülük temeline dayanan isyan sayısı sadece iki adettir (%5). Söz konusu 40 isyanın 11'inde (%27) dış güçlerin açık tahriki ve desteği mevcuttur. Buna ilâve olarak 5 adet (%12) isyan, Osmanlı/Türkiye'nin bir başka

⁴³ Faruk Sükan, İhanetler Karşısında Türkiye, Ankara, 1995, s. 113, 115, 117, 121.

⁴⁴ Suat Akgül, "Doğu İsyanları (1806-1938)", Journal of Army Academy, 4'ncü cilt, 2'nci sayı, Ankara, 1994, s. 100-113.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

ülke ile mücadele hâlinde olduğu dönemlere denk gelmektedir.

Bu noktada dikkati çeken bir başka husus, Kürtçülük adına faaliyette bulunan kişilerin büyük bir çoğunluğunun ya İstanbul'da ya da Avrupa'da ikamet ediyor olmalarıdır. Kürtlerin yaşadığı bölgelerde meydana gelen isyanların tamamı ya Osmanlı Devleti/Türkiye Cumhuriyeti ile mücadele içinde bulunan devletlerin, Osmanlı'yı/Türkiye'yi başka bir cephede çatışmaya sokarak kendi yükünü hafifletmek isteğinden veya aşiret reislerinin kişisel nedenlerinden kaynaklanmaktadır.

Kürt aşiret yapısı içerisinde tabanın olaylara müdahil olması söz konusu değildir; özellikle isyan olaylarında bazı aşiretler olaylara iştirak ederken bazı aşiretler iştirak etmemiştir. Bu sonuçların da gösterdiği gibi olaylara iştirak etme veya etmeme kararları halktan ziyade aşiret reislerine aittir. Tabanın katkısı yok denecek ölçüdedir. Bu yaklaşım Kürt milliyetçiliği konusu için de aynıdır. Genelde bu olayda rol alanlar, tabandan ziyade şehirlerde veya yurt dışında oturan elit kesim olmuştur.

3. PKK Terörünü Hazırlayan Nedenler

a. Sosyo-Politik Nedenler

27 Mayıs 1960 askerî müdahalesi sonrasında kabul edilen 1961 Anayasası ile sağlanan geniş özgürlük ortamı, dünya genelinde hüküm süren Soğuk Savaşın ideolojik çatışmaları ile Türkiye'de de kabul görmeye başlayan Marksizm fikri, bir süre sonra özellikle gençler arasında taraftar buldu. Marksizm, Doğu Anadolu'dan üniversitelere gelen bir kısım öğrenciler için olaylara yeni bir yorum getiriyor, bir ideoloji olarak tüm sorunlara sistematik cevaplar veriyordu. Bu ideolojik şekillenme, sonuçta hem bir yöntem, hem de politik ittifaklar için vazgeçilmez ve zengin bir zemin oluştuyordu. Ön plandaki ortak payda ise Sosyalizm'di.⁴⁵

1976 yılına kadar Türkiye genelinde gençlik tamamen politize olduğu ve yine o zamanlar çok sayıda grup ve dernek var olduğu için gençliğin büyük bir bölümü bu grup ve derneklerin etrafında toplanmıştı.⁴⁶ Türkiye'de otorite boşluğunun olduğu, her gün onlarca insanın katledildiği ortamda, başta öğrenciler olmak üzere birçok kesim Türkiye'nin bu durumdan kurtuluşu için çareler üretirken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun gençliği bunlar bahane edilerek Kürtçülük propagandası ile eğitilmişlerdir.

Başlangıçta Türkler ile Kürtlerin devrimini birlikte gerçekleştirmek üzere yola çıkmışlarsa da, bir noktadan sonra ayrışma başlamış ve "Kürt Marksistler" artık bağımsız örgütlenmeye başlamışlardır.

Bu kapsamda, basında sürekli işlenen Doğu Sorunu, 1967 yılından itibaren Türkiye İşçi Partisi önderliğinde bir dizi mitinge konu oldu. "Doğu

⁴⁵ Nihat Ali Özcan, PKK(Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, s. 21.

⁴⁶ Ahmet Aydın, Kürtler, PKK ve A.Öcalan, Ankara, 1992, s.42.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

Mitingleri" illegal Türkiye Kürdistan Demokrat Parti (T-KDP), Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) ve Türkiye İşçi Partisi (TİP) iş birliği ile gerçekleştiriliyordu. Bu mitinglerde ilk defa Kürtçe pankartlar taşındı ve Kürtçe şiirler okundu.⁴⁷ Ayrıca büyük şehirlerde "Doğu geceleri" düzenlenerek özellikle genç öğrenciler arasında Marksist ideoloji doğrultusunda "Kürtlük" düşünceleri uyandırılmaya çalışıldı.⁴⁸

1961 Anayasasını müteakip, 1963 yılında İstanbul'da kurulan ve İstanbul Üniversitesinin çeşitli fakültelerinde faaliyet gösteren Avrupa Kürt Talebe Cemiyeti, 1968 yılında merkezi Diyarbakır'da kurulan Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi, 1974 yılında kurulan ve özellikle İzmir, İstanbul ve Diyarbakır'da faaliyet gösteren Devrimci Doğu Ocakları Kültür Dernekleri, Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi, 1976 yılında Kawacılar, Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları ve 1978 yılında Kürdistan İşçi Partisi (PKK) kurularak özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde olmak üzere yurt genelinde Kürtçülük faaliyetlerinde bulunmuşlardır.⁴⁹

İlk temellerinin atıldığı 1974 yılından itibaren PKK, çalışmalarına yoğun bir şekilde başlamış ve bu kapsamda ilk olarak Güneydoğu Anadolu bölgesindeki diğer sol örgütleri kendi eylem alanından atabilmek için mücadele etmiş, özellikle Halkın Kurtuluşu, Devrimci Halkın Birliği, Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK) ve Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKD) gibi örgütleri sindirerek bölgedeki etkinliklerini silmiştir. Bu arada oluşturduğu halk mahkemeleri ile kanlı infaz sahneleri düzenleyerek yöre halkı üzerinde baskı kurmuş, 1980 yılına gelindiğinde oldukça geniş kesimler örgüte kazandırılmış, düşman olarak görülen kesimler ise etkisiz bırakılmıştı.⁵⁰

1980 askerî yönetimiyle birlikte özellikle Türkiye Solunun üzerindeki baskıların artması, sol örgütlenmelerde önemli ölçüde dağılmaya yol açarken Türkiye'de bulunan birçok sol örgüt liderleri gibi PKK önderi de Suriye'ye ve diğer Avrupa ülkelerine kaçtı. Bu arada 1980 askerî darbesi sonucu yapılan tutuklamalarla dolan Diyarbakır ceza evi, PKK'nın kadro geliştirmesine zemin hazırladı ve yeni kadroların eğitimi çalışmalarında önemli bir rol oynadı. PKK merkez komitesi üyesi Kemal Pir'in "Kürdistan özgürlük mücadelesinin kalbi Diyarbakır'da, Diyarbakır'ın kalbi de zindanda atmaktadır." ifadesi, PKK'lıların yoğun olarak buldukları ceza evlerinin birer eğitim merkezi hâline getirilmiş olduğunu göstermektedir.⁵¹

12 Eylül Askerî harekâtı ile birlikte yurt dışına çıkan 300 civarında PKK

⁴⁷ Doğu Devrimci Kültür Ocakları dosyası, Ankara, 1975, s.237.

⁴⁸ Doğu Devrimci Kültür Ocakları dosyası, a.g.e., s.242.

⁴⁹ M. Sami Denker, Uluslararası Terör, Türkiye ve PKK, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1997, s. 50-55.

⁵⁰ Denker, a.g.e., s. 59.

⁵¹ Emin Gürses, Ayrılıkçı Terörün Anatomisi, İRA-ETA-PKK, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 85.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

militanı 1981-1982 yılları boyunca FKÖ kamplarında eğitilmişlerdir.⁵² PKK terör örgütü, yurt dışı bağlamında ASALA terör örgütü ile 1980'li yıllarda iş birliğine gitmiş ve Türkiye'ye karşı güç birliği oluşturmuşlardır.⁵³

Sonuç olarak 1984 yılına gelindiğinde Kürtçülük temelinde PKK'nın kadroları oluşturulmuş, militanları yetiştirilmiş, yurt dışı bağlantıları tamamlanmış ve bilâhare PKK'nın eylem alanı olarak seçeceği Güneydoğu Anadolu zemini kısmen hazır hâle gelmiştir.

b. Sosyo-Kültürel Nedenler

Kültürel değişim sosyal yaşamda da birtakım değişimler meydana getirmekte, daha doğrusu sosyal yapıda kültürel değişim ile paralellik göstermektedir. Toplumda geçerli olan değer yargıları ve bunların benimsenişi zaman içerisinde değişikliğe uğramakta, söz konusu değerler çağın ihtiyaçlarına göre değişmektedir. Ancak sosyal yapıdaki ve değerlerdeki değişim çok hızlı olursa ve toplumun genelini kapsayacak özellik taşımazsa, problemler baş göstermekte, sosyal dengenin bozulmasını gündeme getirmektedir.

Tarih, dil, örf ve adetler, sanat ve edebiyat eserleri gibi kültür unsurları ulusal karakterlerin sürekliliğini gösterir. Bunlar arasındaki gelişme ve tekâmülcü bağın koparılması toplumda anormal belirtilerin görülmesine yol açar. Bu anormal belirtiler genellikle anarşi, şiddet ve sosyal çözülme olarak kendini gösterir. Esas itibarıyla de şiddet ve anarşi taraftarları da özellikle kültür, dil, din, ahlâk, aile ile ilgili kavramlarda kargaşalık yaratarak toplumu ve onu oluşturan fertleri neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilmeyecek bir duruma getirmek ve böylece kendi sundukları reçeteyi itirazsız kabul etmelerini sağlamak amacını güderler.

Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü tartışılmaz. Ancak ailelerin bu vazifelerini yeterince yerine getirememeleri, terörist veya şiddet yanlısı kişilerin yetişmesinde basamak olmaktadır. Ailelerin yasalara ve yerleşik değerlere bağlı gençler yetiştirememelerinin bir başka nedeni, siyasal kutuplaşmanın artık ailelerin etkisini aşacak ölçüde yabancılaşmış gençler meydana getirmesidir.

Ailenin bıraktığı boşluk okullarda, yurtlarda, siyasal dernek ve kuruluşlarda çok yoğun olarak sürdürülen, ideolojik pompalama ile doldurularak, deyim yerinde ise programlanmış insanlar meydana getirmektedir. Yoksa hiç tanımadıkları toplulukları, ilgisiz çocukları ve kadınları öldürmek için saldırmak sosyalleşmiş, sağlıklı düşünen ve duyarlı bireyler için kolay olmasa gerekir.

Bölgenin sosyo-kültürel yapısını da dikkate alarak bu kapsamda aşağıdaki sonuçları çıkarmamız mümkündür.

Bölgenin kültür yapısı Anadolu'da var olan kültürden farklı değildir. Özellikle yörede dokunan halı ve kilimlere yansıtılmakta olan motifler Türk kültürünün özelliklerini taşımaktadır. İslamiyetten kaynaklanan kültür öğeleri söz

⁵² Ümit Özdağ, Türkiye, Kuzey Irak ve PKK, Avrasya Stratejik Araştırmalar Vakfı Yayınları, Ankara, 1999, s.34.

⁵³ Ercan Çitlioğlu, "Yunanistan, ASALA ve PKK'nın Ortak Düşmanı Türkiye", Cumhuriyet Gazetesi, 8, 9, 10 Eylül 1998

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

konusu bölge için geçerli olduğu kadar bütün Türkiye için de geçerlidir. Bir başka ifade ile bölge, kültür yapısı açısından Türkiye'nin diğer bölgelerinden farklılık arz etmemektedir. Ancak İran'a doğru yaklaştıkça Fars, Irak ve Suriye'ye doğru yaklaştıkça Arap toplumunun kültür özelliklerini de bulmak komşu olmaktan kaynaklanan kaçınılmaz bir sonuçtur.

Devlet kurumlarının yeterince işlevsel olmadığı, eğitim seviyesinin yetersiz olduğu bir ortamda; tarım ve hayvancılıkla geçinen yöre insanı, kişisel ve toplumsal haklarını güvence altında bulundurabilmek, doğanın zorlukları karşısında hayatta kalabilen aile birey sayısını azamîde tutabilmek adına çok çocuğa ihtiyaç duymaktadır.

Bölge, Türkiye'de nüfus artış hızının en yoğun olduğu kesimdir. 1975-1980 yılları arasında Türkiye genelindeki ortalama nüfus artış hızı %2.06 iken, Siirt'te %3.17, Hakkari'de %4.19, Diyarbakır'da %3.56'dır.⁵⁴ Yıllık nüfus artış hızından da anlaşılacağı üzere özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde yoğun bir genç nüfus mevcuttur. Bu sonuç, Türkiye'nin yetersiz ekonomik ve sosyal imkânları içerisinde faydadan çok zarar getirmiştir. Bu durum özellikle gençlere yeterli eğitimin verilememesine, gelir dağılımında adaletsizliğe, sosyal imkânlardan yeterince istifade edememeye, gelir dağılımındaki makasın gittikçe açılmasına ve nihayet patlamaya hazır bir bombanın oluşmasına neden olmuştur.

Cumhuriyet döneminde alınan sosyal tedbirler sayesinde zayıflatıldığı iddia edilse de, yörenin ortak özelliklerinden birisi aşiret yapısına sahip olmasıdır. Bu aşiret yapısı her kademede eleştirilen bir konu olmasına karşın, özellikle siyasi partiler tarafından vatandaşa ulaşmanın en kolay yolu olarak görülmüş ve ağalık sisteminin ortadan kaldırılması yerine prim verilerek sosyal bir kurum gibi kullanılmıştır. Bu bağlamda, aşiret yapısı sisteminden ötürü 1984 yılına kadar olan süreçteki isyanları Kürtçülük temeline dayalı isyanlar olarak yorumlayamayız. Çünkü, benlik duygusu gelişmemiş olan ve aşiret reisinin istekleri doğrultusunda hareket eden kişilerin, milliyetçilik bilinci ile hareket etmeleri mümkün görülmemektedir. Kürt milliyetçiliği var olabilir, ancak bu seviye aşiret reisleri seviyesinin altına düşmemiştir.

Bölgede alevî, şafii ve sünni mezhebine mensup insanlar yaşamaktadır. İslamiyetin çok eşliliğe müsaade ediyor anlayışından hareketle, çok eşlilik, erkek açısından gücün, bayan açısından güçlünün himayesinde olmanın psikolojisine bürünmüştür. Zaman içerisinde bölgenin gelenekleri arasında bir konu olarak yerini almıştır. Bu durum babanın, annenin ve erkek kardeşlerin kız çocuğuna bakış açısını olumsuz etkilemiştir. Oysa toplumun bir yarısı yetersiz ve alınıp satılabilen bir eşya gibi görünürken diğer yarısının mükemmeliyetinden söz etmek mümkün değildir. Bu çarpık yapı, kendini yenileme eğiliminde olan diğer bölgeler arasındaki makasın açılmasına neden olan bir başka hususu oluşturmaktadır.

1984 tarihinden itibaren Güneydoğu Anadolu bölgesinde başlayan PKK

⁵⁴ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye İstatistik Yıllığı 1981, Ankara, 1981, s.32.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

terör örgütü eylemleri ve faaliyetleri, bölgenin yukarıda ortaya koyduğumuz zafiyet alanlarını örgüt için faydalanılacak birer nokta olarak ele almış ve istifade etmiştir. PKK terör örgütünün silahlı mücadeleye başlaması ve bilâhare olayın tabana yayılması ilk kez ortaya çıkan bir durumdur. Ancak bu katılımı gönüllülük, benimsemişlik ve psikolojik mensubiyetten ziyade, terörün ruhuna uygun olarak, korku ve dehşet yaratarak halkın katılımı sağlanmıştır. Bunun sonucu olarak hemen hemen bütün aşiretlerden terör örgütüne katılımlar olmuştur. Başlangıçta dar bir kadro ile başlayan eylemler, yukarıda belirttiğimiz hususlar bir araya getirilerek "Kürt realitesi"⁵⁵nin tanınması ("Kürt realitesinin tanınması") noktasına ulaştırılmıştır.

c. Ekonomik Nedenler

Ekonomik şartların zorluğu, insanları maddî yönden etkilediği gibi psikolojik ve moral yönden de etkiler. Bu nedenle, toplumdaki dengesiz gelir dağılımı, terör odakları için yararlanılması gereken en önemli unsurlardan biridir. Konu propaganda malzemesi yapılarak, mümkün olduğunca istismar edilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla, eğitim verilmemiş, cahil insanlar ekonomik eksikliklerden dolayı istismara çok müsaittirler. Araştırmalara göre eylemlere katılan militanların büyük çoğunluğunu bu insanlar oluşturmaktadır.

Ekonomik ve sosyal hayattaki hızlı gelişmeler birçok olumlu sonuçlar doğurmakla birlikte hassas dönemde bulunan bir gençlik kesiminde uyumsuzluk ve dengesizliklere de yol açabilmektedir. Ülkemizdeki temel koruyucu müesseselerin eksikliği veya yetersizliği bu uyumsuzlukları artırıcı rol oynamaktadır. Ekonomik gelir ve büyüme, sosyal bütünleşme ile desteklenmiyorsa sistem aksayabilmektedir.

Köylerden, varoşlardan ve gecekondu semtlerinden gelen yoksul, yarı aç, çatışmacı, mutsuz ve ezilmiş ailelerin çocukları terör için en elverişli malzemeyi oluşturmaktadır. Kısaca sefalet ve baskı, terörü doğuran etkenlerdir.⁵⁶ Bununla birlikte, ülkede mevcut olan ve bir türlü giderilemeyen gelir dağılımı adaletsizliği de terörü körükler mahiyettedir.

Genelde hayvancılıkla geçinen Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin, Tarım ve hayvancılık temeline dayalı bir toplum yapısına sahip olan Osmanlı döneminde, ekonomik açıdan ülkenin diğer kesimlerinden bariz bir farklılığı olmadığı, Cumhuriyet döneminde ise gelişmekte olan Türk ekonomisine gerekli katkıyı sağlayamadığı gibi sağlanan imkânlardan da yeterince istifade edemediği, ancak bu durumun ülke genelinde birçok bölge ve kesim için de söz konusu olduğu değerlendirilmektedir.

⁵⁵ Cemal, a.g.e., s.268 (Hasan Cemal, 25 Kasım 2002 günü (E) Korg. Hasan Kundakçı ile yaptığı söyleşide Kundakçı Paşa, "Bu arada Özal'ın "Kanımda Kürt kanı var." gibi sözleri, Demirel'in "Kürt realitesi" demesi, bunlar da moral bozucuydu. Kararlılığı olumsuz etkiledi. "O zaman ben ne diye savaşıyorum ki?" diye mırıldanmalar başladı. Durum üstünlüğünün teröristlere geçtiği bir dönem yaşandı 1990-1993 arası ...)

⁵⁶ Pulat Y.Tacar, Terör ve Demokrasi, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s.51.

ç. Eğitim Sistemi

Hemen söylemek gerekir ki, eğitim, insanların ve yığınların, düşüncelerini ta köklerinden alıp değiştirebilecek olan unsurların başında gelmektedir. Bugün ekilen ve yarın toplanacak olan fikir ve inançları anlayabilmek için, zemini yani tarlayı iyi incelemek gerekir. Bir ülkede gençliğe verilen eğitim imkânı, bu memleketin yarın ne olacağı hakkında geniş fikirler ortaya koyabilecek niteliktedir.

Toplumların huzuru, eğitimin her bakımdan bilimsel olmasına bağlıdır. Dolayısıyla eğitim ne kadar yeterli ve ne kadar yol gösterici olursa, fertler o kadar mükemmel ve faydalı, ne kadar yetersiz ve olumsuz ise, o derece ilkel ve zararlı olur. Ailenin, okulun, kurumların ve medyanın görevi, insana müspet karakter kazandırarak, onu, topluma hizmet için etkileyip yönlendirmek, devletin görevi ise, bu eğitimi mümkün kılmak ve denetlemektir. Şunu göz ardı etmemek gerekir ki; yıkıcı unsurların önemle üzerinde durdukları ve öncelikle yararlanmak istedikleri yerler eğitim kurumlarıdır.⁵⁷

Mustafa Aksoy'un, terör nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan batıya göç eden insanlar üzerinde yapmış olduğu anketinde ortaya koyduğu üzere, bir genelleme yaparak yöre insanının eğitim seviyesinin oldukça düşük olduğunu söyleyebiliriz. Bu insanlardan üniversite tahsilli olanların sayısı %0.2, lise tahsilli olanların sayısı %0.3, ortaokul tahsilli olanların sayısı %2.5'lere kadar inerken, ilkokul tahsilli olanların oranı % 35.3'e, okuryazar olmayanların oranı ise % 50.8'lere çıkmaktadır.⁵⁸

Bölgede yaşayan insanlar Türkiye'nin ve dünyanın değişen koşullarına ayak uyduramamışlar ve sürekli kapalı bir toplum içerisinde kalmışlardır. Eğitimin verilememesinden ziyade algılanamaması, bölgenin batıdan gelen Türk, doğudan gelen Fars (İran) ve güneyden gelen Arap (Irak) kültüründen etkilenmeye açık olması, arazi ve yılın büyük bir bölümünde etkili olan kötü hava koşullarının eğitim ve öğretim koşullarını olumsuz etkilemesine neden olmuştur. Cumhuriyet dönemi verilerine göre 2000 yılına gelindiğinde Türkiye'nin okuryazar oranı %85.6 iken, Şırnak'ta okuryazar oranı %46.25 (erkeklerde %65.80, kadınlarda %23.92), Siirt'te okur yazar oranı %59.30 (erkeklerde %77.17, kadınlarda %40.86)'dir.⁵⁹ Bu konu bölgenin geçmişten beri süre gelen ortak sıkıntılarından birisini oluşturmuştur.

Üniversite yıllarına kadar Tunceli'de Türk örf ve adetlerine göre yetişen ve bilâhare Tunceli Lisesini bitirerek 1973-1974 ders yılı döneminde Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Ekonomi bölümüne kaydını yaptıran Şahin DÖNMEZ; "Bu üniversitede "Millî sorun: Kürt sorunu" adı altında bazı yeni konuların tartışmaya başlandığını ve bir ulustan söz edildiğini anlattılar. Ben Kürtlerin bir ulus olarak kabul edilip edilemeyeceği konusuna yabancı idim. Türk

⁵⁷ Genelkurmay Başkanlığı, Anarşi, Terör ve Uluslararası Terörizm, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2001, s.53.

⁵⁸ Aksoy, a.g.e., s. 145.

⁵⁹ <http://www.gap.gov.tr/Turkish/egitim.html>.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

kültürü ile yetişmiş ailemden böyle bir terbiye almış olduğumdan, önce Kürtlerin bir ulus olarak varlığını kabul edemedim. Ancak daha sonra benimsediğim Marksist düşüncenin etkisi ile Kürtlerin bir ulus olarak kabul edilmesi gerektiği görüşünü kabul ettim. Zaten birçok arkadaşım benim gibi önce Komünizmi benimsedi ve sonra Kürt meselesini kabul etti. Bu strateji PKK'nın en büyük silahıdır. PKK bünyesine alınan insanların beyinlerine Marksizm ışığında tarihi gerçekler saptırılarak Kürtçülük şırına edilir."⁶⁰ demektedir.

PKK terör örgütünün Tunceli sorumlusu Yıldırım Merkit de şunları ifade etmektedir; "12 Eylül öncesi Türkiye genelinde olduğu gibi Tunceli'de de okullarda verilen eğitim, gençliği geleceğe hazırlamaktan çok uzaktı. Derslerin çoğu ezberciliğe dayanmakta idi. En önemlisi derslerden önce öğrencilere Marksist felsefe öğretilmekte idi. Liseden mezun olan öğrenci harita üzerinde Türkiye'nin bir akarsuyunu bile gösteremiyordu. Kısacası Tunceli lisesi o zamanlar bir eğitim kurumu değil, Marksist felsefeye hizmet eden, komünist ve bölücü örgütlere militan yetiştiren bir enstitü hâline gelmişti. Diğer orta dereceli okullar, hatta ilkokullar bile Tunceli lisesinden farksızdı. Öğretmenlerin büyük bir kısmı çocuklara alfabeden önce, bağlı olduğu örgütün sloganlarını öğretmekte idi. Bir toplumun kalkınması için mutlaka kavranılması gereken dersler, "burjuva kültürü burjuvaya hizmet eder" gibi gülünç iddialarla öğrencilere verilmekte idi. Bu anlayışa karşı çıkan ve sayısı çok az olan öğretmenler de faşist olarak nitelendirilerek ve dövülerek uzaklaştırıldılar."⁶¹

İnsan yaşamında eğitimin yeri, tartışılmaz bir öneme sahiptir. Toplumlar eğitim sayesinde geleceği yakalayabilmektedirler. Eğitime yapılan yatırım uzun vadede kendisini olumlu olarak hissettirmektedir. Eğitimsizlik ise cahillik demektir. Cahil insanlar başkaları tarafından kullanılmaya, basın veya diğer vasıtalarla yapılan propagandalara karşı daha hassastırlar. Onları kullanmak ve yönlendirmek daha basittir. Bölgede faaliyet gösteren PKK terör örgütü bu konuyu da çok iyi tespit ederek kendi lehine kullanmıştır. Bu amaçla eylemlerini öncelikli olarak öğretmenlere ve okullara yönelmiş, öğretmenleri katletmiş ve okulları yakmıştır. Bu sayede çocukları dağlara çekebilmek daha kolay olmuştur.

d. Psikolojik Nedenler

Kişisel becerisi, yetisi, yeteneği yetersiz veya çalışarak statü kazanmak istemeyen tembellik eğilimi olan insanlar, içinde buldukları toplumsal durumu, konumu, rolü, yeri beğenmezler. Toplum tarafından engellendiklerini; ilgi, sevgi, saygı görmediklerini düşünürler. İlgi görmek, saygınlık kazanmak, kendilerini gerçekleştirmek için saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine değer ve yer veren davranış kalıplarını ve örneklerini kullanırlar. Bununla birlikte doyumsuzluk ve hüsran duyguları da terörizme yatkınlık eğilimini artırır.⁶²

Terör örgütlerinin eleman kaynağının büyük bir çoğunlukla 15-25 yaş

⁶⁰ http://www.diyarbakir.pol.tr/teror/teror_nedenleri.htm.

⁶¹ Diyarbakır Polisi, a.g.y.

⁶² Denker, a.g.e., s. 14.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

arası gençler olduğunu görmekteyiz. Çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olarak ifade edilen bu dönem 13 ile 25 yaşları arasını kapsar. Bu geçiş dönemi sırasında olması gereken hususlardan biri de benimseme duygusunun pekişmesidir. Bu kavram, kişinin geçmişinin devamı ve bir gruba ait olma duygusunun bir karışımıdır. Kişinin kendi özünü ve cemiyet içindeki yerini bulması manasına gelir. Bu yılların esas sorularını, "Ben kimim?, Benim yerim neresidir?" gibi sorular teşkil eder.

Teröre Neden Başvurulur? Bu soru belki de sorabileceğimiz arasında en önemlisidir. Eğer teröre neden başvurulduğunu bulabilirsek, onu kontrol etme şansımız da olabilecektir. "Terörün nedeni şudur" deme gücümüz yoktur. Çünkü farklı terör olaylarının arkasında özellikle farklı nedenlerin olması muhtemeldir. Bu farklılıkları unutmadan bir ortak nokta aramaya çalıştığımızda "terörün bir insan davranışı" olduğu olgusu, tek bir ortak nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.

Terörün nedeni kaynak paylaşımı olabilir. Terör örgütleri kendi kaynaklarını (politik ve/veya ekonomik) artırmak amacıyla terör eylemlerine başvururlar ancak bu, onların neden barışçıl yollarla değil de, şiddete başvurduklarını açıklamakta yetersizdir.⁶³

Terör ve teröristle ilgili çıkarsamaların yapılabileceği önemli bir alan sosyal psikolojidir. Sadece sosyolojik, siyasi ya da ekonomik nedenler dışındaki daha "insanî" nedenlerin araştırılması bize terör hakkında birtakım ipuçları verebilir. Yapılan incelemelerin bir bölümü sorunun temelinde birçok psikolojik nedenlerin olduğuna da işaret etmektedir.⁶⁴

Dünya üzerindeki varlığını bireysel olarak değil de, başka insanlara referansla açıklayan bir insanın bu referans grupları doğrultusunda karar vermeye çalışacağı, gruba uyum göstereceği ve tek başına yapamadığı/yapmaya cesaret edemeyeceği eylemleri grup içerisindeyken rahatlıkla yapacağı bilgisi mantıklı gelmektedir.

İnsan davranışları üzerinde çalışmalar yapan Tajfel ve Turner, insanların doğuştan nesne, olay ve diğer insanları sınıflama eğilimi içerisinde olduğunu, bu eğilimin, insanların, "biz" ve "onlar" olarak gruplaşmalarına yol açtığını ortaya koymuştur. Konuyu teyit eder vaziyette, yaptığı araştırmalarda kişileri gelişigüzel gruplara bölerek onlara gelişigüzel isimler veren Tajfel, bir süre sonra her grubun kendi özdeşliğini geliştirdiğini ve diğer grubu yargılamaya başladığını görür. Ona göre, hangi gruptan isek, o grubu "iyi", diğer grubu "kötü" görme eğilimi geliştiririz.⁶⁵

Doğru yöne kanalize edilememiş olan ve gençlik sorunları yaşayan bir kısım gençlerin, olumsuzluk adına kullanılabilmesi her zaman söz konusudur.

⁶³ Kevin Lanning, "Reflections on September 11: Lessons From Four Psychological Perspectives", *Analyses of Social Issues and Public Policy*, pp:27-34. (<http://www.asap-spssi.org/pdf/asap021.pdf>).

⁶⁴ Tacar, a.g.e., s. 50.

⁶⁵ Tajfel, H.&Turner, J.C., "An Integrative Theory of Intergroup Conflict. In W.G. Ausiton (Ed.)", *The Social Psychology of Intergroup Relations*, Belmont, CA.:Wadsworth, 1979.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

Daha sonraki dönemde PKK terör örgütüne katılan gençlerin ortalama yaşlarının 15-16 olması, terör örgütleri tarafından gençlerin gençlik psikolojilerinin kullanıldığının teyidi niteliğindedir.

e. Dış Destek

Gerek Osmanlı gerek Türkiye Cumhuriyeti döneminde cereyan eden toplam 40 adet Kürt isyanından 9 adedinin Osmanlı/Türkiye'nin bir başka ülke ile mücadele hâlinde olduğu dönemlerde gerçekleştiğini, bununla birlikte 11'inde dış güçlerin açık tahriki ve desteğinin olduğunu "Kürt isyanları" bölümünde ifade etmiştik. Bu destek 1939 yılına, yani 2'nci Dünya Savaşı'nın başlangıç yıllarına kadar devam etmiştir. Savaş ve daha sonra Soğuk Savaşın belirsizlik ortamındaki yıllarında Türkiye'ye duyulan ihtiyaç yüzünden bir dönem bu desteğe ara verilmiş, 1970'li yıllardan sonra yeniden canlandırılmaya başlanmıştır.

1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtı'nın gerçekleştirilmesinden hemen sonra, Ermeni terörü başlamış, silah kaçakçıları Bulgaristan ve Suriye'de üslenerek Türkiye'yi silah deposu hâline getirmiş, 1979 yılında terörist başı Abdullah Öcalan Suriye'ye geçerek himaye görmeye başlamış, 12 Eylül 1980 yılında Türkiye'deki terör olayları doruk noktasına ulaşmıştır.

PKK hareketinin doğuşunda, kurulduğu bölgede etkinliğini artırmasında ve uluslararası boyut kazanmasında Suriye özel bir konuma sahiptir. Suriye, Türkiye'nin zararına olacak muhalif çabalara, ortam hazırlama ve himaye gösterme politikasına hiç de yabancı değildir. Müstakil bir siyasal güç hâlinde ortaya çıktığı tarihten itibaren bu politikayı terk etmemiştir. İngilizler tarafından Osmanlı egemenliğine karşı geliştirilen bu politikada Arap milliyetçiliğinin etkisi büyük olmuştur. Milliyetçilik duygusu ile körüklenen ve savaş sonrası Arapları memnun etmeyen Türkiye-Suriye sınırı ile Hatay sorunu, düşmanlığın canlı tutulmasında etkili olmuştur. Buna Suriye ekonomisinde belirleyici olan ve Türkiye'den tecrit edilen Ermenilerin de eklenmesi bu politikalara zemin hazırlamıştır.

İsrail, Irak'ta yaşayan Kürtleri stratejik bir unsur olmanın ötesinde, İsrail'in bazı tarihî bağlar ile bağlı olduğu bir unsur olarak görmektedir. 1982'de Lübnan'ı yeni işgal etmiş olan İsrail'in Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Şamir, 1983'de Türkiye'nin Kuzey Irak'ta PKK'ya yönelik harekâtını, "Türkiye'yi Kürdistan'ı işgal altında tutan devletlerden birisi"⁶⁶ olarak niteleyerek olaya bakış açısını ortaya koymuştur.

10 Ağustos 1920 tarihinde Osmanlı Yönetimince imzalanan Sevr Barış Anlaşmasının Ermeni ve Kürtlere ilişkin maddelerinde "Doğu Anadolu'da bağımsız bir Ermenistan Devleti kurulacak, bu devletin sınırları Amerika tarafından saptanacak.", "Doğu Anadolu'da özerk bir Kürdistan Devleti kurulacak ve bir süre sonra bağımsızlığını tam olarak elde edecek"⁶⁷

⁶⁶ Özdağ, a.g.e., s.188,189.

⁶⁷ Yılmaz Diktaş, Gaflet, Dalalet, Hıyanet, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2'nci Baskı, İstanbul, 2003, s.28.

denmektedir.

Ermenilerin, Batı devletlerinin Kürt politikasında en önemli unsur oldukları birçok olay ve belge ile sabittir. Türk topraklarında hiçbir zaman bir devlet kurabilecek çoğunluğu sağlayamayacakları şuurunda olan Ermeni liderler, Kürt meselesine destek vermeyi en önemli politikaları olarak değerlendirmişlerdir. Başta İngiltere olmak üzere birçok devlet de Kürt meselesini bir Ermeni meselesi olarak görmüştür. Açık bir ifade ile Kürt adı verilen unsurlar bölgede kurulması düşünülen Ermenistan devletinin kuruluşunu kolaylaştırmak için bir araç olarak mütalâa edilmişlerdir. Bu politikanın açık bir belgesi 17 Ağustos 1919 tarihli Sir Arthur Hirtzel'in düşüncelerini, "Kürt meselesi Ermeni meselesidir... İkiyi ayıramazlar."⁶⁸ şeklinde vurgulanmasıyla ifadesini bulmuştur.

PKK terör örgütü, Avrupa ile bağlarını 1980 öncesi dönemde "sempatizan düzeyinde" kurmuş, 12 Eylül 1980 askerî müdahalesi ardından daha fazla zayıt vermemek ve dağılmayı önlemek için militanlarını yurt dışına çıkarma kararı almıştır. Bu karara istinaden militanların bir kısmı Suriye'ye kaçarken, bir kısmı da Avrupa'ya geçmek için en önemli ara konaklama yeri olarak Yunanistan'ı kullanmışlardır.⁶⁹

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki terörün doğup büyümesinde, bölgenin, Türkiye'den toprak talebi olan Ermenistan ve Suriye'ye, Kürt nüfusun yoğunluklu olarak yaşadığı İran, Irak ve Suriye'ye, Arap ülkesi olan Irak ve Suriye'ye komşu olmasının olumsuz etkisi çok büyük olmuştur. 1978 yılında, Kürtçülük gibi tarihî derinliği olan ve uygun bir zeminde doğan bebeğe, önce komşular, bilâhare Batı sahip çıkmaya başlamıştır. Bunun aracılığıyla kimi ülkeler Sevri'n öngördüğü Ermenistan ve Kürdistan'ı kurmayı; Suriye, Hatay'ı topraklarına katmayı; kimi Arap ülkeleri Türkiye'nin Arap kültüründen uzaklaştırılmış olmasının hıncını almayı; Yunanistan, Ege ve Kıbrıs üzerindeki isteklerini kabul ettirmeyi; Rusya, sıcak denizlere çıkmayı; kimi ülkeler ise Türkiye üzerinden politik ve ekonomik çıkarlar elde etmeyi amaçlamışlardır. Bahse konu ülkeler, amaçlarının gerçekleştirilmesinde kullanılmak üzere, istikbal vadettiğini değerlendirdikleri bu örgütün gelişmesi için, uygun ortam ve desteği sağlamışlardır.

4. Sonuç

Sonuç olarak, bölgenin 20'nci yüzyılın icaplarına cevap veremeyecek sosyo-kültürel yapısı, bu yapının ortaya koyduğu sorunlar ve bu sorunların, devletin imkânsızlıklarının veya ihmalinin bir sonucu olarak dışsal bir bakışla "bölgenin kasıtlı olarak geri bırakıldığı" şeklinde algılanmasına neden olmuştur.

1961-1980 yılları arasındaki dönemde Türkiye ortamı, 1961 Anayasası'nın özgürlükçü yapısı kötüye kullanılarak, devlet otoritesinin kaybolduğu, fikir çatışmalarının silahlı çatışmaya dönüştüğü, yasa dışı örgütlerin

⁶⁸ Çay, a.g.e., s. 510.

⁶⁹ Özcan,a.g.e., s. 289.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

kurtarılmış bölgeler ilân ederek kendi otoritelerini kurdukları bir noktaya gelmiştir.

Bu arada, 1978 yılında silahlı mücadele anlayışıyla kurulan PKK terör örgütü, benimsediği strateji ile bölgenin sosyo-kültürel değerlerindeki zafiyetlerini (ağalık sistemi, çok çocukluluk, eğitim durumundaki yetersizlik, küçükbaş hayvancılıkla özdeşleşen yaşam tarzı, kız evlatlarının mal gibi görülmesi vs.), coğrafi yapıyı (sınır bölgesi olma, arazinin dağlık yapısı) ve ekonomik koşullardaki yetersizlikleri istismar ederek örgüt stratejisi doğrultusunda kullanmıştır.

Bu bağlamda, Türkiye'ye hasım olan devletler, Türkiye'nin dengelerini sarsmak maksadıyla başlangıçta terör örgütünü kullanma politikası izlemişler, bilâhare bu politikalarını genişleterek, tarihte de defalarca yaşandığı üzere, Kürtleri kullanma politikasına dönüştürmüşlerdir.

Bu inceleme neticesinde son söz olarak şunu söylemek mümkündür. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da 1984 yılında başlayan PKK terörü, öncelikle sosyo-kültürel değerlerdeki zafiyetlerin ve yetersiz ekonomik koşulların birikimi olarak ortaya çıkmış, bilâhare bu olumsuz ortamın dış güçler tarafından kendi menfaatleri doğrultusunda kullanılmaya başlanmasıyla birlikte tırmanma eğilimine girmiştir.

Türkiye topraklarında gözü olanlar, kendi ülke menfaatleri gereği olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne istemediği şeyleri yaptırmak isteyenler, Türkiye'nin güçlü bir devlet olmasından ziyade güçsüz bir devlet olarak varlığını sürdürmesini kendi ülke çıkarları için daha uygun görenler geçmişte olduğu gibi gelecekte de Türkiye Cumhuriyeti'nin yumuşak karnı gibi görülen Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki insanları kullanmaya devam edeceklerdir. Günümüzde de bunun net işaretleri mevcuttur. Bu topraklarda sonsuza kadar birlik, beraberlik ve huzur içinde yaşamak azminde olan Türk halkı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin ekonomik, sosyo-kültürel ve eğitim sorunlarını içine alan bilimsel temellere dayalı bir politika oluşturarak uygulamasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Böylece Batılıların, insan hakları, demokratikleşme gibi kavramları bahane ederek ülke içerisindeki Kürtleri kullanma politikaları da boşa çıkartılmış olacaktır.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

KAYNAKLAR:

- AKSOY, Mustafa; **Sosyal Bilimler ve Sosyoloji**, ALFA yayınları, İstanbul, Ocak 2000.
- AKGÜL, Suat; **“Doğu İsyanları (1806-1938)”**, Journal of Army Academy, 4’üncü cilt, 2’nci sayı, Ankara, 1994.
- Anabritanika, Cilt 14, s.188.
- AYDIN, Ahmet; **Kürtler, PKK ve A.Öcalan**, Ankara, 1992.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye İstatistik Yıllığı 1981, Ankara, 1981.
- BOZKURT, Muhsin; **“Türkçe Dil Bayrağımız”** (<http://muhsinbozkurt.net/turkiyegercegi/Turkcedilbayragi.htm>).
- BLAU, Joyce; **“The Kurdish Language and Literature”** (<http://www.institutkurde.org/kpweba/kurdora/llitt.htm>).
- BRÜNESSEN, Martin van; **Kürtlük, Türklük, Alevilik**, İletişim Yayınları, 2000.
- CEMAL, Hasan; **Kürtler**, Doğan Yayıncılık AŞ., İstanbul, 2003.
- ÇAY, Abdulhaluk; **Her Yönü İle Kürt Dosyası**, Levent Ofset Matbaacılık ve Yayıncılık Tic.Ltd.Şti., İstanbul, 1994.
- ÇETİNER, Selahattin; **“Kürtlerin Tanıtılması”**, Harp Akademileri Bülteni, Temmuz 2004, Sayı 208.
- ÇETİNER, Selahattin; **Sorunlarıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği**, Türk Silahlı Kuvvetleri Mehmetcik Vakfı Yayınları, Ankara, 2003.
- ÇİTLİOĞLU, Ercan; **“Yunanistan, ASALA ve PKK’nın Ortak Düşmanı Türkiye”**, Cumhuriyet Gazetesi, 8, 9, 10 Eylül 1998.
- DENKER, M. Sami; **Uluslararası Terör, Türkiye ve PKK**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1997.
- DİRİCAN, Rahmi; **Sağlık Yönetimi, Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinin Geliştirilmesini Engelleyen Faktörler**, Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi, 1997 (<http://www.ttb.org.tr>).
- Doğu Devrimci Kültür Ocakları Dosyası, Ankara, 1975.
- FANY, Messoud; **La Nation Kurde et Son Evolution**, Paris, 1933.
- FIRAT, M. Şerif; **Doğu İlleri ve Varto Tarihi**, Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1961.
- Genelkurmay Başkanlığı, **Anarşi, Terör ve Uluslararası Terörizm**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2001.
- GÜRSES, Emin; **Ayrılıkçı Terörün Anatomisi, İRA-ETA-PKK**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- <http://vizyon2003.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/enerjivedogalkaynaklar/raporlar/raporedk.pdf>.
- JENKİNS, Brian M.; **International Terrorism: A New Mode of Conflict**, California, Crescent Pubs., 1975.
- KUŞTEPELİ, Yeşim; Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi, İnternet sitesi. (www.deu.edu.tr/userweb/yesim.kustepeli/dosyalar/gelir-sbe.pdf).
- KÜÇÜKŞAHİN, Ahmet; **Şırnak Aşiretleri ve Terör**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1999.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'YU PKK TERÖRÜNE HAZIRLAYAN NEDENLER

LANNING, Kevin; “**Reflections on September 11: Lessons From Four Psychological Perspectives**”, Analysis of Social Issues and Public Policy. (<http://www.asap-spssi.org/pdf/asap021.pdf>).

MACKENZIE, D.N.; “**The Origins of Kurdish**”, Transactions of the Philological Society, 1961.

Milliyet Sanat Dergisi, Aralık 2002 sayısı.

ÖZCAN, Nihat Ali; **PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 1999.

ÖZDAĞ, Ümit; **Türkiye, Kuzey Irak ve PKK**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Vakfı Yayınları, Ankara, 1999.

PAMUKOĞLU, Osman; **Unutulanların Dışında Yeni Bir Şey Yok**, Harmoni Yayıncılık, İstanbul, 2003.

SEKBAN, M. Şükrü; **Kürt Meselesi**, Kon Yayınları.

SEFEROĞLU, Şükrü Kaya; **Anadolu'nun İlk Sakinleri Kürtler**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

SÜKAN, Faruk; **İhanetler Karşısında Türkiye**, Ankara, 1995.

ŞIRVAN, Dr.; **Zamane Kurd/Kürt Dili**, İstanbul, 1976.

ÜŞÜMEZSOY, Şener; **Avrasya'da Devrim Türk Jeostratejisi**, İleri Yayınları, İstanbul, 2004.

TACAR, Pulat Y.; **Terör ve Demokrasi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

TAJFEL, H.&Turner, J.C.; “**An Integrative Theory of Intergroup Conflict. in W.G. Ausiton (Ed.)**”, The Social Psychology of Intergroup Relations, Belmont, CA.:Wadsworth, 1979.

TÜRKDOĞAN, Orhan; **Etnik Sosyoloji**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1998.

www.meteor.gov.tr/2003/iklim/turiklimi/turkiyeiklimi.htm.

www.ntvmsnbc.com/news/180517.asp.

www.ntvmsnbc.com/news/235880.asp.

www.gap.gov.tr/Turkish/egitim.html.

www.diyarbakir.pol.tr/teror/teror_nedenleri.htm.

www.sinanoglu.net.

